

TANT TENS, TANT PAGUES?

Fiscalitat justa per una societat més equitativa

Avui és un imperatiu que Espanya deixi de ser el segon país més desigual d'Europa i recuperi les conquestes socials aconseguides en les últimes dècades. Per a això, és imprescindible impulsar una reforma fiscal que permeti finançar les polítiques socials després de les retallades sofertes en els últims anys. Recaptar amb justícia per blindar l'Estat del benestar, lluitar contra l'exclusió social i recuperar la solidaritat internacional, ha de ser l'objectiu de la reforma fiscal. Estem davant una oportunitat excepcional per corregir la desigualtat d'ingressos i d'oportunitats que amenaça les bases de la democràcia i de la justícia social.

RESUM

L'objectiu d'aquest informe, com el d'Oxfam Intermón, és contribuir a lluitar contra la pobresa i la desigualtat, i defensar els drets de totes les persones.

L'avanç de la desigualtat en la majoria dels països, inclosa Espanya, no té precedents. Els actuals nivells de desigualtat són abans de res èticament inacceptables, però el més greu és que a més contribueixen al creixement de la pobresa i l'exclusió social, danyen les possibilitats de recuperació de l'economia, il·lustrant el creixement econòmic i el consum, i impedeixen la igualtat d'oportunitats i el compliment dels drets socials.

Les condicions socials a Espanya estan patint un deteriorament progressiu que requereix una intervenció urgent. Diversos informes han descrit l'alarmant situació de pobresa creixent i drets minvants i sobre l'augment de la fractura social a Espanya¹. La societat espanyola s'empobreix per la caiguda de les rendes i l'augment de la desigualtat en el seu repartiment, amb l'enfonsament de les rendes més baixes i les retallades en les polítiques de protecció social. Les dades de 2013 desvetllaven que un 25,1% de la població viu ja en condicions d'exclusió social, amb cinc milions de persones afectades per situacions d'exclusió severa. Aquestes dades retraten la societat malalta que des d'Oxfam Intermón, juntament amb moltes altres organitzacions de la societat civil, volem combatre.

Frenar la desigualtat és avui defensar la democràcia i la justícia social. Per a això, una de les eines més eficaces és la política fiscal. Un sistema tributari és a més d'un mecanisme de recaptació, un sistema de redistribució i segons es dissenyi i aplicació, podrà augmentar o reduir les desigualtats. En definitiva, la fiscalitat defineix el model de país i de societat, i és una garantia d'equitat. No es pot seguir avançant en la lluita contra la pobresa sense abordar el problema de la desigualtat, ni tampoc es pot aspirar a reduir la desigualtat sense mirar simultàniament a les polítiques de recaptació i a les de despesa pública.

El sistema tributari a Espanya recapta poc, menys que la mitjana dels països europeus. I ho fa de manera que el gruix de la recaptació prové del treball i el consum dels ciutadans, i no de les rendes del capital ni dels beneficis de les empreses. Les famílies aporten al voltant del 90% de la recaptació, i les empreses el 10% restant. Les grans empreses, menys del 2%. És a dir, les famílies aporten gairebé 50 vegades més que les grans empreses.

En aquest informe aportem els resultats d'un nou anàlisi de l'esforç fiscal a Espanya per nivells de renda, i conclou que les recents pujades de l'IVA han tingut un clar efecte regressiu mentre que només un disseny progressiu en l'IRPF (i altres impostos que gravin més als que més tenen) pot aportar una major redistribució.

A Espanya afrontem en els propers mesos la reforma del nostre sistema

fiscal. És una oportunitat única per corregir les ineficàcies del sistema i els desequilibris causats després de l'aplicació de les mesures d'austeritat que des de 2010 han minvat la capacitat adquisitiva de les famílies espanyoles mitjançant la pujada d'impostos, la baixada de salaris i les retallades en serveis socials com l'educació o la sanitat. Per tant, ha de ser el moment de conscienciar a la ciutadania, al sector empresarial i als polítics, sobre la necessitat d'escometre els canvis necessaris per garantir una societat més equitativa.

Avui és un imperatiu que Espanya deixi de ser el segon país més desigual d'Europa i recuperi les conquestes socials aconseguides en les últimes dècades. Per a això, és imprescindible impulsar una reforma fiscal que permeti finançar les polítiques socials després de les retallades sofertes en els últims anys. Estem davant una oportunitat excepcional per corregir la desigualtat d'ingressos i d'oportunitats que amenaça les bases de la democràcia i de la justícia social.

RESUM DE LES RECOMANACIONS

Recaptar amb justícia per blindar l'Estat del benestar, lluitar contra l'exclusió social i recuperar la solidaritat internacional, ha de ser l'objectiu de la reforma fiscal. Aquests són els tres pilars fonamentals per aconseguir-ho.

1. Augmentar la capacitat recaptatòria per blindar les polítiques socials

- recuperar la capacitat recaptatòria és prioritari per finançar les polítiques socials, però de manera que el pes de la càrrega impositiva recaigui sobre tots, empreses i individus, en funció de la seva capacitat i de la seva activitat econòmica real.
- augmentar la pressió fiscal efectiva que paguen les persones més riques i les grans empreses,
- eliminar aquells tractaments privilegiats als que només s'hi poden acollir uns pocs, i posar fi al frau fiscal

2. Garantir la progressivitat i l'equitat en la reforma fiscal

La progressivitat del sistema tributari espanyol ha de mesurar-se per l'impacte del conjunt del seu disseny, i no per una visió parcial de mesures aïllades.

2.1 Reformar en profunditat l'Impost sobre Societats:

- Apropar el tipus efectiu al tipus nominal (sense reduir-lo, no a la inversa).
- Mantenir només les deduccions i exempcions que generin valor real, com a la creació de treball digne o dinamització de l'activitat econòmica.

- Eliminar la figura de les ETVE (Empreses de Tinença de Valors), que converteixen a Espanya en un veritable paradís fiscal.

2.2 Gravar més als que més tenen i trencar els privilegis

- Revisar la conformació i avantatges de les SICAV, a més de retornar als serveis d'inspecció d'Hisenda la competència de control i supervisió. Reformar la tributació de les rendes de capital i fer-la homogènia i equitativa amb el gravamen de les rendes salarials.
- Gravar l'acumulació de riquesa: revisar l'impost sobre el Patrimoni i recuperar l'impost sobre les grans fortunes, a més de revisar i harmonitzar els Impostos sobre Successions i Donacions.
- Ampliar el disseny de la Taxa sobre les Transaccions Financeres (TTF) i garantir la destinació social dels fons que generi.

2.3 Protegir l'esforç fiscal dels que menys tenen

- Evitar una major pressió sobre la imposició indirecta (l'IVA) i realitzar una anàlisi racional dels tipus més reduïts per evitar un disseny regressiu, o suposaria un greu perjudici en la renda disponible del ciutadà mitjà i dels més vulnerables.
- Blindar les cotitzacions a la Seguretat Social que són bàsiques per a la sostenibilitat de la protecció social a Espanya.

3. "Tolerància zero" amb l'evasió i elusió fiscal

Pel seu enorme potencial recaptatori a més d'un efecte fonamental en la recuperació dels principis d'equitat i en la confiança dels ciutadans.

Dins l'Estat espanyol

- **Incrementar els recursos materials i humans per a la lluita contra el frau**, en l'Agència Estatal d'Administració Tributària (AEAT), i de manera coordinada amb la inspecció de la Seguretat Social.
- Per pal·liar l'economia submergida, adoptar mesures dirigides a la simplificació del compliment.
- Exigir exemplaritat a tots els càrrecs públics tant en el compliment de les seves obligacions fiscals com en el bon ús dels recursos públics.
- Garantir una participació ciutadana activa i efectiva en la política fiscal mitjançant la transparència en la informació i l'accés al procés de presa de decisions i a la rendició de comptes.

En l'àmbit internacional

- Recolzar la reforma del sistema fiscal internacional, dins del procés BEPS llançat per l'OCDE, sota el mandat del G20,
- Crear una llista negra europea de paradisos fiscals amb caràcter vinculant,
- Reforçar la cooperació entre administracions tributàries, per evitar que es bloquegi l'accés i rastreig d'informació d'activitats situades en paradisos fiscals.
- Posar fi a les "empreses pantalla" mitjançant registres públics sobre els titulars reals de les empreses.

- Millorar la transparència sobre la informació financera de les grans empreses, especialment les multinacionals.
- El Govern també ha d'impulsar la construcció de pactes fiscals per la igualtat als països menys avançats.

Totes aquestes mesures podrien contribuir a disminuir la desigualtat sense frenar el creixement econòmic, i garantirien el finançament públic, suficient i estable dels serveis socials bàsics de qualitat i de la protecció social dels grups de població més vulnerables. Una fiscalitat justa és un pilar imprescindible per aconseguir una societat més justa i cohesionada.

INTRODUCCIÓ

“La democràcia no és solament un ciutadà, un vot, sinó una promesa d'igualtat d'oportunitats”.

(“Democracy is not just one citizen, one vote, but a promise of equal opportunity).”

Thomas Piketty, autor de *Capital in the Twenty-First Century*²

La política fiscal està en el cor del model social d'un país, ja que influeix de manera clau en com es distribueix la riquesa, en definir com es finança l'Estat (qui paga, on i per què conceptes, i qui no), i en què s'empren els diners públics (a qui afavoreix la despesa i la inversió en polítiques públiques i amb quin objectiu).³ El sistema tributari és una eina no només de recaptació sinó també de redistribució, i segons s'orienti pot augmentar les desigualtats o reduir-les. El propi Fons Monetari Internacional ha reconegut que les societats més igualitàries, on l'ingrés es distribueix de manera equitativa, són més estables i sostenibles econòmicament.⁴ En un context d'augment de la desigualtat com l'actual, les polítiques fiscals prenen més rellevància que mai.

La missió d'Oxfam Intermón és lluitar amb i per a les poblacions desfavorides i com a part d'un ampli moviment global, amb l'objectiu d'eradicar la injustícia i la pobresa, i per aconseguir que totes les persones puguin exercir plenament els seus drets i gaudir d'una vida digna. Els nostres més de 50 anys d'experiència de lluita contra la pobresa en molts països d'Amèrica Llatina, Àsia i Àfrica, ens demostren que el sistema fiscal a cada país, així com la fiscalitat internacional, són essencials per defensar la dignitat de les persones, especialment de les més vulnerables. Qui paga, quant es recapta i a qui es dirigeix la despesa, conformen la base d'una societat justa.

Des dels anys 80 s'ha vingut imposant un nou cicle on la política econòmica internacional ha estat dominada per quatre elements: la desregulació dels mercats financers, la desinversió en polítiques socials (reducció del paper de l'Estat), l'erosió dels drets laborals i una fiscalitat regressiva. La combinació d'aquests factors ha erosionat els mecanismes de cohesió i equitat, i estan darrere de la creixent desigualtat que eclosiona amb el col·lapse del sistema en 2008 i la crisi econòmica i financera.

Així, si bé la pobresa global ha disminuït en les últimes dues dècades – gràcies sobretot als avanços assolits a Xina, Índia i Amèrica del Sud-, la desigualtat d'ingressos ha augmentat en aquest període i s'ha disparat des del començament de la crisi en 2008. És impossible seguir avançant en la lluita contra la pobresa sense abordar la creixent desigualtat, i fer-ho requereix redistribuir el poder econòmic i orientar el poder polític a favor de la millora del benestar social de la majoria. S'estima que la reducció en només un punt percentual de la participació en la renda del 20% més ric de la població mundial podria salvar la vida de 90.000 nens

menors de 5 anys cada any.⁵

La crisi econòmica mundial i les mesures d'ajust adoptades per fer-li front han contribuït a augmentar encara més la desigualtat. En molts països, famílies senceres estan patint els efectes de les retallades en la despesa pública destinada a polítiques socials juntament amb pujades d'impostos i baixades de salaris com a conseqüència de les mesures d'austeritat introduïdes, amb l'únic objectiu de controlar el dèficit, en una dinàmica que s'assembla en molt a la crisi que durant dècades porten sofrint les famílies dels països més pobres. Aquesta dinàmica exacerba les desigualtats econòmiques, i afecta a la qualitat dels serveis públics que podrien impedir aquesta deriva cap a una societat encara més desigual i d'elevada tensió social.⁶

A Espanya, la crisi econòmica ha posat de manifest les fissures en les estructures bàsiques de l'Estat del benestar: unes polítiques socials que no van ser capaces d'acabar amb la pobresa estructural quan no hi havia estretors econòmiques, i un sistema tributari que no recapta prou per reconduir aquestes polítiques, i que no obstant això potencia (acarona) l'acumulació de riquesa individual dins i fora de les nostres fronteres. Les mesures adoptades a Espanya des de 2010 aprofundeixen en aquestes fissures i afecten sobretot als treballadors i persones amb menys recursos:

- pujades d'impostos i baixades de salaris;
- retallades en educació, sanitat i protecció social;
- erosió dels drets laborals amb precarització del treball;
- reducció al mínim del pressupost d'ajuda oficial al desenvolupament, indispensable per articular les polítiques de solidaritat cap a els qui estan en circumstàncies encara més difícils fora de les nostres fronteres.

La pobresa i l'exclusió social s'han disparat en els últims quatre anys al nostre país, però segueix sense qüestionar-se que una part de les fortunes particulars i els beneficis de les grans empreses (inclosos alguns bancs) continuïn engrossint els seus comptes en paradisos fiscals, ni que una altra part de les fortunes s'agrupi en formes jurídiques que les eximeix de les seves obligacions fiscals. Tampoc s'han adoptat mesures contundents perquè els qui van orquestrar els excessos que han conduït a la crisi assumeixin responsabilitats, i sí s'ha rescatat amb els diners de tots (ara deute públic) als bancs que els van finançar.

No hi ha dubte que estem en un punt d'inflexió on el que està en joc no és la recuperació del creixement econòmic, sinó el model de societat per a Espanya (i Europa) al segle XXI. El que avui s'està posant en qüestió són els fonaments de les conquestes socials aconseguides en les últimes dècades a Europa.

Per això, davant l'actual tendència d'augment de la desigualtat i debilitament dels sistemes democràtics, des d'Oxfam Intermón hem vingut publicant una sèrie d'informes⁷ que analitzen l'impacte de la crisi i de les polítiques adoptades a Espanya i a Europa per fer-li front, en els quals proposem actuar sobre quatre pilars bàsics: la justícia fiscal, el

blindatge de les polítiques públiques, el foment de l'ocupació digna i el reforç democràtic, posant a les persones en el centre, sobretot a les més vulnerables.

Des d'un enfocament de coherència de polítiques, la cooperació espanyola ha recolzat les millores en els sistemes tributaris en nombrosos països –sobretot d'Amèrica Llatina- que han contribuït als avanços en el desenvolupament econòmic i social que avui es viu a la regió. En la mateixa lògica, la reforma fiscal que ha d'aprovar el Govern d'Espanya al llarg de 2014 brinda una excel·lent oportunitat per establir les bases d'un sistema tributari just, que corregeixi els biaixos del sistema actual, i que garanteixi que tots els actors (persones i empreses) contribueixen en la mesura de les seves possibilitats. Així ho plantegem en aquest informe.

1 FISCALITAT I DESIGUALTAT VAN DE LA MÀ

“Una distribució més equitativa de l'ingrés permet una major estabilitat econòmica, un creixement econòmic més sostingut i societats més saludables amb llaços més forts de cohesió i confiança.”

Christine Lagarde, directora general del FMI, gener 2013 ⁸

Les finances públiques, que abasten tant l'estructura dels ingressos com la distribució de la despesa pública, són determinants de l'equitat, la solidaritat i, per tant, la desigualtat d'una societat en particular. L'equitat implica que cada persona contribueixi i rebi de l'Estat de manera que aquest li garanteixi les mateixes oportunitats de progressar i desenvolupar-se en la seva vida, independentment del nivell d'ingressos de la llar en el qual neix, i d'altres característiques com poden ser el gènere, la raça, la nacionalitat o la religió que professi.

Per **millorar l'equitat i pal·liar la desigualtat**, la fiscalitat ha d'utilitzar els impostos i la despesa pública complementàriament per, entre altres coses i de manera prioritària, promoure el progrés de grups desfavorits i garantir la cohesió social. L'Estat ha de complir doncs la seva **funció redistributiva** –que no és una altra cosa que actuar sobre el benestar econòmic i social de les famílies- mitjançant:

- el finançament públic, suficient i estable, dels serveis socials bàsics de qualitat i de la protecció social dels grups de població més vulnerables;
- la promoció de la creació d'ocupació digna, sobretot entre els joves, les dones, els aturats de llarga durada i altres persones amb major risc d'exclusió;
- i ha de recaptar de manera que els impostos no només no contrarestin l'efecte redistributiu de la despesa en polítiques públiques, sinó que ho potenciïn.
- Perquè el **sistema tributari sigui just**, ha de ser progressiu i neutral. És a dir, ha de recaptar de manera que tots i cadascun dels actors (ciutadans i empreses) contribueixin en funció de la seva renda i la seva riquesa, garantint així la progressivitat del sistema; i ha d'interferir el menys possible en les decisions dels actors econòmics⁹ i que no sigui manipulable (sense espai per a l'evasió o elusió fiscal).

La **capacitat redistributiva del sistema tributari** ve donada no només per la progressivitat dels impostos, sinó també per la capacitat que té el sistema de captar a les rendes més altes perquè tributin. Quan el sistema tributari està esbiaixat cap a la imposició sobre el consum i les rendes del treball, en comptes de gravar la riquesa i lluitar contra l'evasió i l'elusió fiscal de grans empreses i fortunes, beneficia de manera injusta

a els qui més tenen. Mesures com pujar els impostos indirectes (que graven el consum, com l'IVA) per generar major recaptació, reduir les exoneracions fiscals a medicaments i productes bàsics de la canastra familiar, o aprovar deduccions o exoneracions d'impostos sobre els beneficis empresarials sense generar valor real, són eleccions polítiques que perjudiquen als qui tenen menys recursos, afavoreixen als qui més tenen i augmenten per tant la desigualtat.

Un **sistema fiscal serà just** si el sistema tributari és just i si la política de despesa inverteix de manera eficient en la provisió de serveis públics gratuïts, universals i de qualitat, en la promoció de l'ocupació digna i en la provisió de les infraestructures necessàries.

La **pressió fiscal d'un país** és el percentatge d'impostos recaptats pel que fa al PIB. En general, als països de major desenvolupament econòmic la desigualtat és menor i la recaptació d'impostos (la pressió fiscal) més elevada.¹⁰ Recaptar i gastar de manera eficient i justa requereix una gestió eficaç per part del Govern, que ha de posar mitjans per combatre l'evasió i el frau fiscal, i ha de promoure –amb l'exemple, i amb programes específics- l'educació i l'ètica fiscal del conjunt de la societat.

Per la seva banda, **elevats índexs de desigualtat** solen anar acompanyats de baixos nivells de pressió fiscal i estructures impositives sustentades sobretot en impostos indirectes.¹¹ Aquest és el cas de Paraguai, un país molt desigual (mesurada pel coeficient de Gini es situa en 0,5) i la pressió fiscal amb prou feines aconseguix el 21,7% del PIB (incloses cotitzacions socials), molt per sota de la mitjana regional, mentre el 80% de la recaptació prové d'impostos indirectes.¹² I aquesta, juntament amb la reducció o eliminació d'impostos sobre els rendiments del capital, ha estat la tendència als països de l'OCDE en els últims anys.¹³ Com a resultat, una bona part de l'augment de la desigualtat en aquests països és atribuïble a la concentració que s'ha donat de les rendes de capital entre les persones de renda alta.¹⁴ La mateixa tendència que s'observa en molts països, el creixement econòmic dels quals s'ha concentrat en el 10% de la població més rica, mentre que la participació en la riquesa del 40% més pobre ha disminuït.¹⁵ Avui dia, el 46% de la riquesa mundial està en mans de tan sols el 1% de la població.

Així com no es pot seguir avançant en la lluita contra la pobresa sense abordar el problema de la desigualtat, tampoc es pot aspirar a reduir la desigualtat sense mirar simultàniament a les polítiques de recaptació i a les de despesa pública.

2 APRENTATGES DE FISCALITAT DES D'AMÈRICA LLATINA

“Qualsevol reforma tributària progressiva ha de considerar com a objectiu social l'avanç en la lluita contra la desigualtat i la pobresa, però també la promoció de la competitivitat i un millor funcionament dels mercats.”

CEPAL (Comissió Econòmica per Amèrica Llatina i el Carib)¹⁶

Malgrat els tímids avanços registrats en l'última dècada, Amèrica Llatina segueix sent tristament reconeguda per ser la campiona mundial de la desigualtat. Des de l'any 2000 Amèrica Llatina és l'única regió del món on la desigualtat ha disminuït,¹⁷ però la veritat és que els nivells de partida eren tan elevats que segueix mantenint-se com la regió més desigual del món.¹⁸ Encara que ara sabem que la desigualtat s'ha estès a tot el món i són excepcionals els llocs on es redueix, a Amèrica Llatina trobem un cas especialment important del que aprendre, per evitar repetir els mateixos errors que l'han deixat en aquesta poc honorable posició de regió més desigual, però també regió amb majors índexs de violència en absència de conflictes polítics, un factor que gairebé sempre està correlacionat amb els elevats índexs de desigualtat. I per descomptat, per aprendre dels canvis que s'han introduït en alguns països amb resultats positius.

Després d'un període d'estabilitat i millora de l'economia posterior a la Segona Guerra Mundial, dues dècades van marcar el pronunciat augment de la desigualtat a la regió: les de 1980 i 1990. La implantació de programes d'ajust estructural (empesos pels organismes internacionals) va escanyar l'economia minant la seva activitat, va afavorir estratègies per a l'atracció de la inversió estrangera centrades a reduir el pagament d'impostos mitjançant l'establiment de forats o exempcions fiscals, i va reduir a nivells mínims la despesa pública,¹⁹ mentre es privilegiava el pagament del deute extern. En aquest període es va establir i va seguir de forma disciplinada una doctrina de l'austeritat molt semblant a la que s'està imposant avui en la Unió Europea, incloent el compromís del pagament del deute per sobre de la garantia dels drets socials. Els costos socials van ser elevadíssims, fins que a partir de finals de la dècada dels anys 90, van aconseguir revertir aquesta tendència tan negativa.

Estabilitat i reformes fiscals

La fiscalitat, la forma que va anar donant-se a les modalitats de recaptació i d'assignació dels recursos va ser fonamental per aprofundir el model de societats duals que encara avui, malgrat una última dècada de bonança, és el dolorós senyal d'identitat d'Amèrica Llatina. A la regió

hi ha models molt heterogenis, començant per la capacitat recaptatòria, amb països que recaptin menys del 10% del PIB com Guatemala fins als qui ja superen el 30%, com la gran excepció, Brasil. També hem conegut casos en els quals s'han realitzat reformes que han afavorit la capacitat recaptatòria i la redistribució, com Equador o Uruguai, i uns altres, com Xile o Colòmbia, amb economies molt obertes a l'exterior i que han implantat diferents formes de taxa a les transaccions financeres.

Mitjançant reformes en matèria tributària adoptades a diversos països,²⁰ els Governos han afavorit la redistribució principalment mitjançant la despesa pública en educació i salut,²¹ i encara queden pendents moltes millores en matèria tributària.²²

Equador: un exemple exitós de reforma tributària

Les reformes tributàries escomeses a Equador recentment han jugat un paper important en l'augment del finançament de la despesa pública social, així com en la reducció de la desigualtat. Entre 2000 i 2007, la desigualtat, mesurada pel coeficient de Gini es va reduir lentament (de 56,6 a 54,3). Però a partir de 2007, quan van començar les reformes fiscals, el coeficient de Gini del país va caure significativament des de 54,3 fins a 49,3 el 2010.

La pressió fiscal (la relació entre els ingressos fiscals i el PIB) a Equador va augmentar del 10,7% el 2007 al 14,5% el 2011.²³ El Director del Tresor, entrevistat al juny de 2012 per investigadors d'OXFAM, va informar que la proporció d'impostos directes i indirectes es va modificar entre 2007 i 2011: el 2006, els impostos indirectes representaven el 65% dels ingressos tributaris del Govern, però el 2011 la proporció s'havia reduït a 58%. Així mateix, va explicar com les reformes al règim de preus de transferència, un impost a les transferències de divises a l'exterior, i la simplificació del sistema fiscal havien contribuït a reduir l'evasió fiscal i l'evasió en un 38% entre 2006 i 2011.

En general, el sistema fiscal s'ha tornat més progressiu, amb la introducció de nous grups d'ingressos amb finalitats impositives, la qual cosa ha resultat que els més rics contribueixen més. L'increment de la tributació directa de les empreses i sobre les transaccions financeres ha permès la redistribució de la renda. També s'ha produït una reducció de la imposició sobre despeses en educació i salut, la qual cosa ha reduït la càrrega sobre les persones pobres.

Font: Elaborat per Déborah Itriago, investigadora d'Oxfam Intermón, a partir de dades d'Unternaehrer (2013)²⁴

Afavorir la lluita contra l'exclusió social

Al costat dels principis tradicionals de tot sistema fiscal –la cerca de l'equitat, de la suficiència recaptatòria, l'efectivitat, el foment de la inversió i l'ocupació digna- és fonamental integrar un de nou, especialment important per a Amèrica Llatina, però cada vegada més urgent a Espanya: l'identificar els sectors socials més exclosos per afavorir-los en les polítiques d'ingressos i despeses del sistema fiscal. Els programes focalitzats de transferències condicionades són una de les respostes sorgides a la regió amb un èxit significatiu, sobretot quan han anat acompanyades de polítiques de creació d'ocupació digna.

Brasil: el règim del Micro Emprenedor Individual

Brasil va desenvolupar la figura de Micro Emprenedor Individual, no tant per posar l'accent en la recaptació, sinó per donar una major protecció social als sectors econòmics de menors ingressos de la societat, incentivant la formalització. Combina la disminució del cost indirecte (simplificació de les formes de compliment) i del cost directe (implica una baixa càrrega tributària, i el pagament mínim a les aportacions a la seguretat social).

És sabut que el potencial addicional de l'impost a liquidar en aquest segment dels contribuents és reduït, per tant l'objectiu és abans de res incentivar la formalització i d'aquesta manera, assegurar a un major nombre de persones l'accés als beneficis socials i la seva plena integració. Tampoc cal menysprear l'efecte de la formalització en cadena, estenent-se també progressivament als proveïdors.

És una lliçó interessant, lluny d'altres exemples de règims fiscals que han tingut com a objecte l'increment recaptatori, especialment a través de l'IVA.

Font: Elaborat per María Villanueva en base a IEF (2009) i UCM (2012)²⁵

Algunes característiques dels sistemes fiscals a Amèrica Llatina

Si els sistemes fiscals són un determinant important dels nivells de desigualtat, és important realitzar una descripció, que encara que conté una generalització, ens ajudi a entendre les pautes que han contribuït a construir la regió més desigual del planeta. Això implica observar tant la generació de l'ingrés –qui paga, quant paguen, quin és el *mix* d'impostos, quina suma total es recapta– com des de l'assignació de la despesa –quina suma està disponible, quines polítiques públiques s'engeguen, a qui beneficien. Aquesta doble fórmula ens explica el resultat en termes de correcció, neutralitat o aprofundiment de les desigualtats.

En primer lloc convé destacar algunes qüestions de caràcter general que determinen un model regressiu en el seu conjunt com els que han imperat en molts països llatinoamericans:

- **Baixa capacitat recaptatòria del conjunt del sistema:** amb mitjanes que queden per sota del 20% del PIB en recaptació (i en alguns casos queden per sota o entorn del 10% del PIB). Aquesta circumstància fa que el principi de "suficiència" està seriosament minuat, i no estiguin disponibles els recursos per engegar polítiques universals que garanteixin el compliment dels drets socials i donin motiu a una major igualtat d'oportunitats. Els elevats nivells d'evasió fiscal, com a Mèxic on supera el 46%, són en gran manera els causants d'aquesta limitada capacitat recaptatòria.
- **Erosió de la base imposable:** existeixen un elevat nombre d'exempcions i exoneracions, la qual cosa fa que les rendes subjectes a tributació siguin molt limitades en comparació de la riquesa global de la regió o de cada país. Això és resultat, en bona mesura, de l'èxit en l'actuació de les elits i els grans grups empresarials, i de la feblesa

dels poders públics davant les seves pressions, que ha propiciat l'establiment d'una multiplicitat de règims preferencials que van anar buidant la base imposable dels principals impostos a la renda i al benefici empresarial. A això se suma la dualitat de l'economia, que fa que hi hagi sectors importants d'activitat pels quals integrar-se en l'economia formal té costos que no poden assumir, resultant en un elevat volum d'economia informal, que ocorre al marge de les administracions.

- **Distorsionada composició de les estructures tributàries.** La recaptació està basada en tota la regió en la imposició indirecta, que ha crescut un 2,6% del PIB total en les dues últimes dècades, i representa la principal font de recaptació. Brasil, per exemple, recapta mitjançant impostos indirectes el 55% dels seus ingressos. Mentre a la regió, els impostos a la renda no superen en mitjana el 1% del PIB (enfront d'un 10% als països OCDE), i pel que fa als beneficis societaris i les rendes del capital, la tributació és baixa i està plena de les esmentades exempcions i exoneracions. Amèrica Llatina, amb excepcions, ha seguit un camí que ha aprofundit la regressivitat, evitant concentrar la seva recaptació en les rendes més altes. També hi ha hagut una tendència a eliminar o marginalitzar els impostos al patrimoni, igual que ha ocorregut a Espanya
- **Dificultats en l'administració i en els costos de compliment.** A Amèrica Llatina la insatisfacció existent per la falta de capacitat de l'Administració per controlar la renda real i, en conseqüència, la base que ha de gravar-se i els pagaments que haguessin de realitzar-se, és un factor molt important. La feblesa i la limitada capacitat coactiva de les normes i de les administracions tributàries és un seriós obstacle per al canvi estructural: que Amèrica Llatina deixi de regnar al món de la desigualtat.
- **Desafecció ciutadana.** Si a això li afegim que la ciutadania no veu clar l'impacte positiu que sobre la societat té l'ús dels tributs recaptats, podem concloure que una dificultat substancial per a la implantació de les necessàries reformes és l'absència d'una massa crítica en la ciutadania que tingui la convicció de recolzar reformes fiscals veritablement progressives per construir societats més saludables, equitatives i amb menor violència.

Cinc lliçons per al cas espanyol.

1. **Evitar el camí de privilegiar i prioritzar la imposició indirecta** enfront de la imposició directa a la renda i als beneficis empresarials. El resultat d'aquestes polítiques a la regió han estat visiblement devastadores per a la igualtat.
2. **Eliminar i reduir les exempcions, exoneracions i règims preferents a aquelles circumstàncies molt específiques i d'alt valor social**, com la creació d'ocupació de qualitat. Aquests privilegis, gairebé sempre temporals en la seva definició, es converteixen en permanents, i l'actuació de grups d'interès i la feblesa dels poders públics davant ells minen de forma permanent els ingressos públics. Equador o Uruguai han mostrat importants avenços en aquesta direcció.

3. **Els impostos sobre la riquesa acumulada i el patrimoni són importants per assegurar una imposició redistributiva.** A la regió tres països apliquen la imposició patrimonial relativa a les persones naturals, 17 països sobre la tinença de determinats béns i 16 països sobre la transferència onerosa del patrimoni. Això prova que és possible establir mecanismes per corregir les desigualtats de renda a partir del patrimoni.
4. **És important no tenir por a la creativitat** i sortir-se una mica de l'estructura ortodoxa impositiva quan aquesta no arriba a complir les finalitats d'equitat, suficiència, eficiència o promoció de la inversió necessaris. Així s'han dissenyat, per exemple, els diferents impostos a les transaccions financeres. I quan els mecanismes de lluita contra l'evasió fiscal i els abusos dels preus de transferència (model OCDE) s'han revelat inadequats a la realitat del comerç a la regió, països com Argentina (sisè mètode) i Brasil (sistema de marges fixos) han desenvolupat models alternatius que ara estan sent considerats pels organismes internacionals.
5. **Mostrar efectivitat i obrir la fiscalitat a la participació social.** És molt important mostrar els efectes positius de les polítiques públiques que es financen amb els ingressos provinents dels impostos recaptats. I obrir els comptes públics a la visió i el diàleg de la societat, prevalent la transparència i l'oportunitat de millorar la capacitat de proposta i vigilància en l'assignació de recursos per part de la societat civil.

Uruguai: la legitimitat d'una reforma fiscal amb participació ciutadana

Quan el nou Govern de José Mujica a Uruguai va assumir el mandat el 2005, es va trobar amb un sistema tributari amb molt baixa capacitat recaptatòria, ineficient, fraccionat i un elevat nivell de regressivitat: els ingressos depenien essencialment d'impostos al consum i de les rendes dels assalariats, la qual cosa dificultava l'objectiu de compliment de les metes socials. Es va assumir gairebé immediatament la necessitat d'abordar una reforma tributària amb tres objectius fonamentals: l'equitat, l'eficiència i estimular la inversió productiva i l'ocupació digna.

Diverses anàlisis acadèmiques van ser la base de la proposta, però la clau de l'èxit va ser l'allunyar aquesta reforma del cicle electoral, no vincular-la a pressions externes i comptar amb el respecte de la institucionalitat democràtica de les elits econòmiques, a més d'obrir-ho a un procés de validació ciutadana. La proposta del Ministeri d'Economia i Finances va ser oberta a aportacions de la societat civil (organitzacions, sectors, individus), incorporant part de les recomanacions i suggeriments presentats. Encara que el nou Govern comptava amb majoria parlamentària, aquest mecanisme de consulta va aportar transparència i legitimitat al procés, que va aconseguir explicar així amb un suport majoritari i eliminar visions particularistes.

“D'aquesta manera, la reforma tributària uruguiana va seguir un camí de: i) discussió acadèmica, ii) treball d'una comissió especial, iii) consulta pública sobre els lineaments bàsics de la reforma, iv) negociació dins del Govern i v) tràmit parlamentari. Com a resultat, es va produir una important modificació del sistema tributari, que ho va simplificar i va dotar de major progressivitat.”

Avui dia, a Amèrica Llatina i el Carib, Uruguai és el país que exhibeix una de les pressions fiscals més elevades i en el qual el sistema fiscal aconsegueix reduir en major mesura la desigualtat econòmica de partida, incorporant amb la reforma major progressivitat al sistema tributari. Les llars més pobres i la classe mitjana han estat els més beneficiats, mentre es va incrementar la pressió fiscal pels més rics (pels dos decils superiors).

Font: Elaborat per Susana Ruiz, a partir de CEPAL (2014)²⁶

3 ESPANYA RECAPTA POC I NO DE QUI MÉS TÉ

“En aquest món, no hi ha res segur sinó la mort i els impostos.”

Benjamin Franklin, President dels Estats Units, 1789

La màxima del President Franklin només segueix complint-se avui pel que fa a la mort, perquè quant a impostos, en els últims 200 anys les grans fortunes han aconseguit escapar-se de pagar la seva part gràcies a diferents instruments i normatives que han afavorit la seva baixa o nul·la tributació.²⁷

El sistema tributari espanyol en aquests moments no compleix la seva missió, doncs resulta ineficient i regressiu. La capacitat recaptatòria del sistema és baixa, inferior a la dels països de la Unió Europea i de l'OCDE. Com s'explica aquesta baixa recaptació, si Espanya té els tipus marginals impositius de societats, IVA i IRPF entre els més alts? Perquè el sistema està ple de vies de fuga per no pagar, no només fraudulentament, sinó també gràcies a un sistema legal de privilegis que afavoreix sobretot a les grans fortunes i empreses, i fa que el gruix de la recaptació recaigui sobre les classes mitjanes. És a dir, encara que els ciutadans espanyols ens enfrontem a impostos més elevats que la mitjana d'altres països avançats, es recapta menys perquè els porus i esquerdes del sistema permeten a grans empreses i fortunes pagar molt menys.

Les mesures adoptades en els últims anys per complir amb els objectius de consolidació fiscal no han resolt aquests problemes, i sí han contribuït a empitjorar la desconfiança de la ciutadania en el sistema, que no veu una tornada equitativa a les seves aportacions i esforços, i que és cada vegada més conscient de la connivència entre els culpables de la crisi, les elits econòmiques i el poder polític.

ESPANYA RECAPTA POC

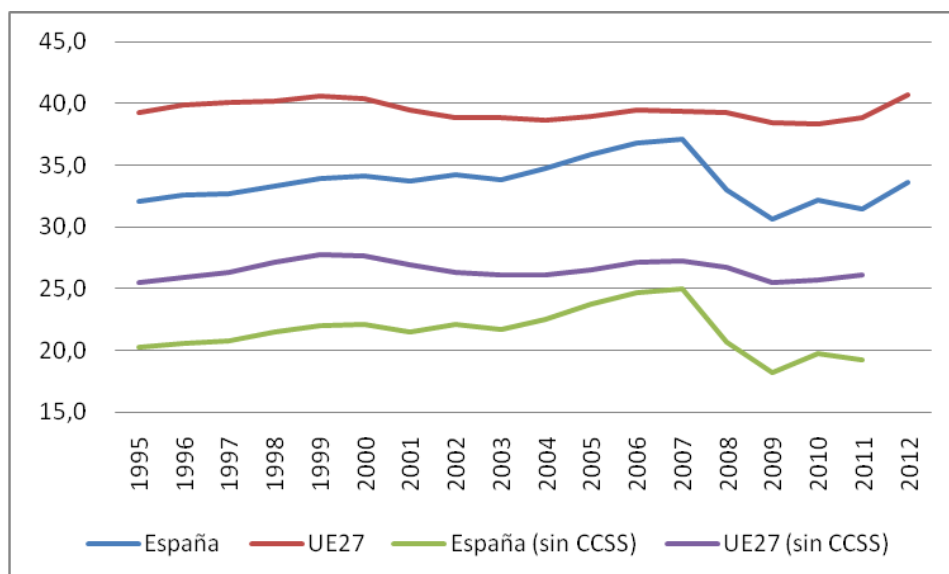
La capacitat de recaptació d'un Estat es mesura per la pressió fiscal, que és el total d'impostos recaptats com a percentatge del PIB. Tal com està ara dissenyat, el sistema tributari espanyol reflecteix una capacitat recaptatòria baixa, insuficient per garantir la provisió de serveis socials bàsics universals i de qualitat que requereix l'Estat del benestar en l'Europa del segle XXI, i insostenible amb el nivell de deute adquirit amb el rescat als bancs.

Malgrat haver convergit històricament cap a la pressió fiscal mitjana dels països de la Unió Europea i de l'OCDE, la capacitat recaptatòria a Espanya ha estat sempre per sota de la mitjana europea, fins i tot si s'inclouen les cotitzacions a la seguretat social (que a Espanya tenen un pes molt elevat). Si s'exclouen del còmput les cotitzacions socials, la

La capacitat
recaptatòria es 7
punts inferior a la
mitjana europea

pressió fiscal és molt inferior.²⁸ El 2012, la pressió fiscal a Espanya era de 33,6% (és a dir, la qual cosa es va recaptar equivalia al 33,6% del PIB), set punts inferior a la mitjana europea, que és de 40,7%²⁹ (gràfic 1).

Gràfic 1. Evolució de la pressió fiscal a Espanya i en la Unió Europea (UE27), com a percentatge de recaptació respecte al PIB, amb i sense les cotitzacions a la seguretat social (CCSS)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades d'Eurostat³⁰

Fins i tot abans de 2008, la pressió fiscal a Espanya sempre va ser inferior a l'europea, la qual cosa s'explica per la pèrdua de recaptació que permeten els nombrosos forats del sistema tributari. La caiguda en la pressió fiscal a partir de l'any 2008 indica que la recaptació cau més que proporcionalment al descens del PIB amb la crisi, com s'explica una mica més endavant.

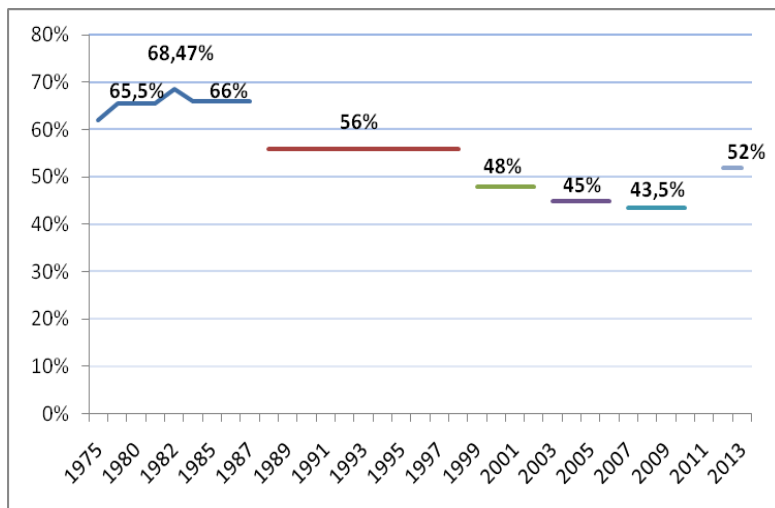
El descens dels tipus impositius màxims de l'IRPF

No cal anar-se molt lluny en el temps per comprovar que abans el sistema tributari funcionava d'una altra manera, almenys pel que fa a l'Impost sobre la Renda de les Persones Físiques (IRPF).

Durant els anys 90 i fins a l'inici de la crisi, es van dur a terme reformes impositives a Espanya que, com en altres països de l'OCDE, van consistir en baixades de tipus impositius sobre la renda personal, amb reducció del nombre de trams de les tarifes i disminució dels tipus marginals màxims,³¹ que van ser des d'un màxim del 68,47% el 1982 al mínim històric del 43,5% entre 2007 i 2010.

El 2012, el tipus marginal màxim de l'IRPF va quedar establert en un 52% per a rendes superiors als 300.000 euros,³² mesura que alguns han titllat de confiscatòria, però que en realitat aplica a un tram d'ingressos tan elevat, que moltes de les persones que caurien en ell utilitzen altres instruments per no pagar (veure apartat sobre "Privilegis perquè grans fortunes i empreses paguin menys").

Evolució dels tipus marginals màxims de l'IRPF per Espanya, 1975-2013

Font: Elaboració pròpia a partir del Tax policy center, amb dades de World Tax Database (1975-1999) i OECD (2000-2008).³³

En principi, perquè les baixades d'impostos no impliquin una pèrdua de recaptació, han de provocar una ampliació de les bases imposables (de les persones i conceptes susceptibles de contribuir). Contrari al que caldria esperar, aquestes baixades d'impostos no van servir per ampliar les bases imposables, perquè al mateix temps van proliferar els incentius fiscals, desgravaments i exempcions (mesures que l'Administració denomina 'despeses fiscals' però que per a les empreses i les persones són 'beneficis fiscals'),³⁴ el que en conjunt va suposar una disminució en la contribució de les empreses i les grans fortunes a les arques de l'Estat.

Font: Elaboració pròpia en base, entre altres, a Braña *et al.* (2014)³⁵

Les reformes escomeses en els últims anys han situat els tipus marginals impositius a Espanya entre els més elevats d'Europa, per sobre de països com França, Regne Unit, Alemanya o Noruega, i només per darrere de Finlàndia i Suècia. No obstant això, fins i tot després d'aquestes mesures, Espanya segueix sent el país de la zona euro on més ha caigut la pressió fiscal (la recaptació d'impostos respecte al PIB) durant la crisi, amb una caiguda de 5,4 punts entre 2007 i 2011.³⁶

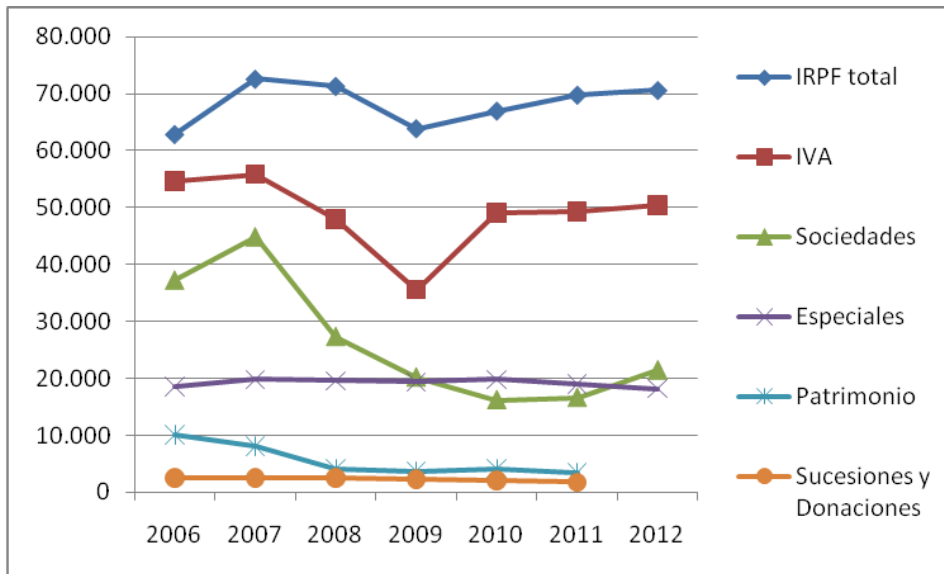
¿ A què es deu la caiguda en la recaptació des de 2008, si els impostos han pujat?

La crisi i les mesures adoptades en els últims anys han tingut un impacte important en la recaptació (gràfic 2).

La caiguda en la recaptació per IRPF i IVA en els anys 2008 i 2009 s'explica per l'impacte que la crisi va tenir en l'economia nacional, en frenar-se l'activitat productiva, caure el consum i augmentar l'atur (i per l'absència de mesures per fer-li front en aquest període). Es va sumar a més la pèrdua de recaptació per la baixada o eliminació total de l'impost sobre Patrimoni en algunes Comunitats Autònomes aprovada el 2008 pel Govern de Zapatero,³⁷ qui ho va recuperar temporalment el 2011 per a les declaracions de 2012 i 2013.³⁸ El Govern del PP ho ha prorrogat inicialment per a la declaració de 2014. Algunes CCAA, com és el cas de la Comunitat de Madrid, apliquen una bonificació del 100% des que es

va recuperar.

Gràfic 2. Evolució de la recaptació per tributs entre 2006 i 2012 (milions d'euros)

Fuente: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Administració Tributària, publicats per REAF³⁹

La recuperació que s'observa el 2010, 2011 i 2012 per IVA i IRPF es deu a les pujades aplicades a aquests impostos, encara que l'atur i la baixada dels salaris llastren en part la de l'IRPF. No obstant això, la caiguda en picat de la recaptació (i de la pressió fiscal, com s'ha vist) des de 2008 fins a 2010 s'explica fonamentalment pel pèssim comportament recaptatori de l'Impost de societats, la qual cosa mereix una anàlisi més completa.

El daltabaix de l'Impost de societats

La recaptació per l'Impost de societats, que és el que han de pagar totes les empreses (persones jurídiques) ⁴⁰ que generen beneficis, es va desplomar l'any 2008, justament quan a les empreses els corresponia haver tributat pels beneficis de 2007, que van anar encara molt alts doncs la crisi encara no havia copejat.

Les empreses van passar d'aportar a l'Estat 44.823 milions d'euros, corresponents al 22,3% dels ingressos fiscals el 2007, a contribuir amb només 16.198 milions d'euros (el 10,2% dels ingressos fiscals totals) el 2010.⁴¹ Una caiguda molt major que la de la recaptació total, la de l'IVA i la de l'activitat econòmica en el seu conjunt (el PIB entre 2007 i 2010 tan sols va disminuir un 0,5%).⁴² Si bé és cert que el 2009 i 2010 es van destruir bastants empreses i unes altres van entrar en concurs de creditors, ni això ni la caiguda en l'activitat econòmica justifica tot el descens en la recaptació, com caldria pensar, sinó que, simplement, moltes empreses van aprofitar els mecanismes dins del sistema per deixar de pagar impostos, com s'explica a continuació. A més, va coincidir amb la rebaixa de l'Impost de societats per a grans empreses (que va baixar del 35% al 30%) que va aprovar el Govern del PSOE el 2006 i que va entrar en vigor el 2007.

Entre 2007 i 2010,
l'economia va
caure un 0,5%,
davant un

64% de la
recaptació per
l'Impost sobre
Societats

¿ Quins mecanismes van utilitzar les empreses per eludir l'Impost de societats entre 2008 i 2012?

Des del començament de la crisi les grans empreses van usar indiscriminadament deduccions i avantatges fiscals, que els van permetre pagar el mínim en l'Impost de societats (IS). Aquestes són les tres mesures:

i) Deducció de despeses financeres

A Espanya de 2008 a 2012 no va haver-hi límits a la deducció de despeses per interessos reduint en gran manera la base imposable corresponent a les grans empreses. Com aconseguen generar aquestes despeses financeres artificials?

- **Per subcapitalització:** endeutament artificial d'una empresa espanyola a través d'una filial que crea en un país que grava a un tipus baix o nul els ingressos per interessos (per exemple Holanda, on amb prou feines estan gravats al 5%) o bé on és possible compensar-les amb altres deduccions (com Bèlgica). L'empresa espanyola genera així despeses artificials, deduïbles de la seva base imposable a Espanya.
- **Per endeutament per a la internacionalització:** La internacionalització de les empreses espanyoles compta amb grans suports fiscals. El més important és l'exempció dels ingressos exteriors, mentre segueixen sent deduïbles les despeses, entre ells les despeses financeres. Per aquest motiu una combinació amb efecte multiplicador és la creació de filials en l'exterior recorrent al endeutament extern: una vegada més, les despeses financeres són deduïbles de la base imposable a Espanya, mentre els beneficis que es recuperin queden exempts. Aquest avantatge és encara major si la filial es constitueix en un país de baixa imposició, com Bulgària (IS al 10%) o Irlanda (IS al 12,5%).

Al desembre de 2012, es limiten les deduccions per despeses financeres, així com la deducció per pèrdues a l'estranger.

ii) Llibertat d'amortitzacions

L'amortització és la depreciació que sofreix un bé al llarg de la seva vida útil. Quan una empresa realitza una inversió d'aquest tipus, té la possibilitat de deduir progressivament del seu benefici el valor corresponent a aquesta depreciació.

Amb la intenció de frenar l'escapada d'empreses a l'estranger, el 3 de desembre de 2010 es va aprovar la llibertat d'amortització per a totes les empreses, sense requisits de cap tipus (fins a aquest moment estava limitada al manteniment de l'ocupació i a pimes).

I així, la deducció deixa de ser progressiva per poder aplicar-se íntegra i de cop en el mateix any en el qual s'executa la inversió. Això pot suposar per a l'empresa que canviï de tenir resultats positius a negatius, declarant pèrdues, i per tant generant un crèdit fiscal. La recaptació del IS es va desplomar, i amb el breu temps en què aquesta mesura va estar en vigor es van deixar d'ingressar uns 1.500 milions d'euros.

El 31 de març de 2012 es va eliminar per Reial decret 12/2012 la llibertat d'amortització. Més endavant, en la Llei 16/2012 es va reduir l'amortització deduïble a un 30%.

iii) Compensació de pèrdues

La **compensació de pèrdues** consisteix a jugar amb els ingressos i les despeses, generats correcte o artificialment, de manera que resultin en

pèrdues per a l'empresa; pèrdues aquestes que serien compensables a beneficis d'exercicis futurs, on també es poden produir dinàmiques d'elusió. Només en banca, 21.000 milions d'euros en deutes d'hisenda amb els bancs provenen d'aquesta asimetria.

Cal assenyalar que l'absència de capacitat de sanció i el baix control de l'Administració Tributària sobre aquestes dinàmiques, expliquen la generalització d'aquestes dinàmiques. Per exemple:

- **Normes antiabús que exclouen les sancions:** La "clàusula antiabús" que s'havia d'aplicar en el cas d'elusió o frau per subcapitalització, entrava en "conflicte d'aplicació de la norma" prevista en article 15 de la Llei General Tributària, que exclouïa expressament les sancions. Fins i tot si l'empresa perdia el judici, no hi havia sancions, solament el pagament de la seva quota corresponent.

Font: Elaborat per María Villanueva, investigadora d'Oxfam Intermón, a partir del llibre "¿Hacienda somos todos?", Francisco de la Torre (2013)⁴³

Amb aquestes pràctiques, les empreses han acumulat una gran quantitat de bases imposables negatives (pèrdues compensables) en els balanços de societats que suposen un autèntic repte de cara a la recuperació de la recaptació en els propers anys.

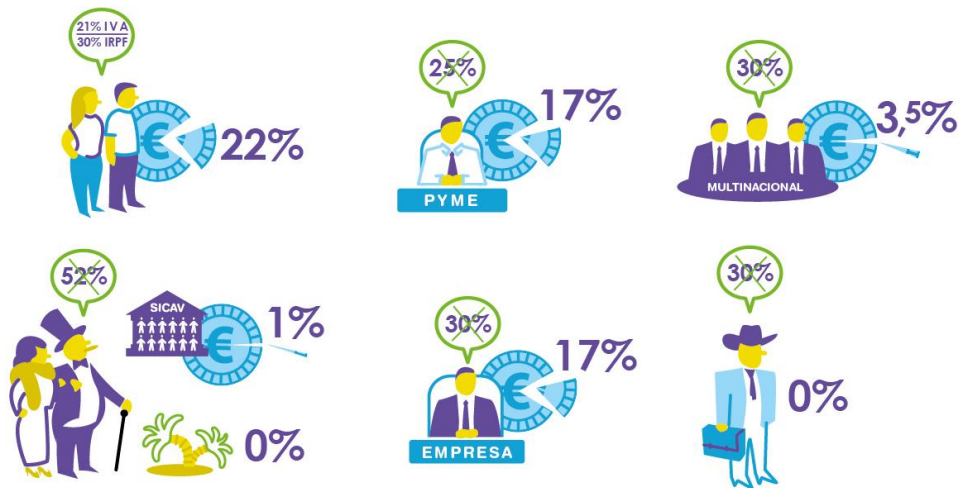
Aquests mecanismes que van servir perquè les empreses hagin pagat molts menys imposats des de l'inici de la crisi, són part dels privilegis que s'exposen en la següent secció.

PRIVILEGIS PERQUÈ GRANS FORTUNES I EMPRESES PAGUIN MENYS

El sistema tributari espanyol permet que persones amb patrimoni individual i rendes elevades -no procedents del treball per compte d'altri- amb prou feines paguin impostos, canalitzant el seu consum a través de societats i acumulant un capital que rarament tributa al tipus nominal que li correspondria.⁴⁴

La diferència entre el que en teoria han de pagar (tipus nominal) les gran fortunes, les empreses, les multinacionals o les empreses estrangeres, i el que veritablement paguen (tipus efectiu), s'explica pels privilegis que els atorga la legislació. Per contra, la majoria de les persones paguen la totalitat dels impostos que els correspon (siguin impostos al consum, com l'IVA, o sobre la renda –IRPF-).

Gràfic 3. Diferència entre el tipus nominal i el efectiu que paguen els diversos actors a Espanya

Font: Dades de Sustentia, basades en les memòries de l'Agència Tributària

Així s'explica amb més detall en aquesta secció.

1. Les grans fortunes

Les grans fortunes es veuen beneficiades fiscalment tant en el que concerneix al seu patrimoni personal, com als rendiments del capital i de l'estalvi i a les herències (l'impost de donacions i successions ha sofert successives rebaixes fins a quedar anul·lat en algunes Comunitats Autònomes, amb l'argument que té efectes negatius en l'estalvi i la inversió).

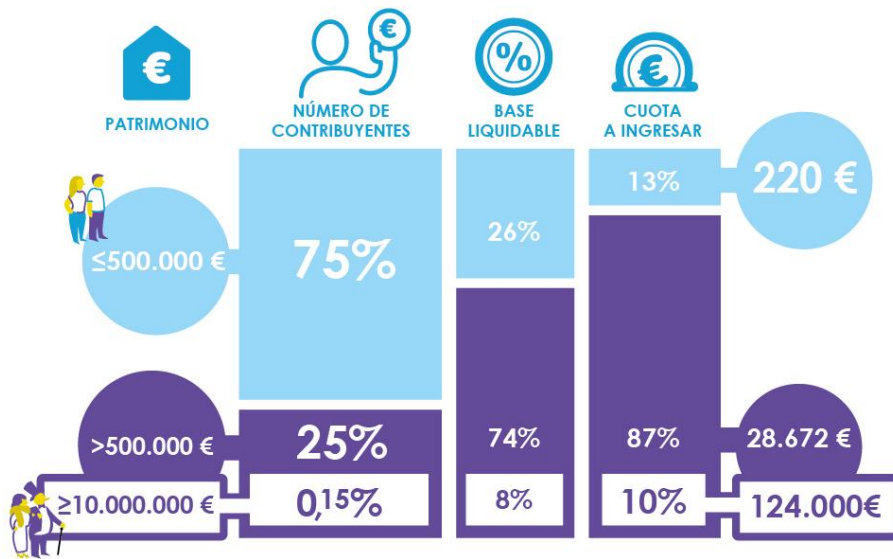
La tributació de les rendes de les persones físiques és diferent en funció de si la renda prové del treball o del capital (dividends, plusvàlues, interessos, dipòsits bancaris, etc.). Aquest tractament confereix a l'IRPF una característica que es coneix com a "dualitat" de l'impost,⁴⁵ segons la qual, les rendes del capital tributen al 21, 25 o 27% (segons si són inferiors a 6.000 euros, a 24.000 euros, o superiors), mentre que les rendes del treball tributen fins a un màxim al voltant del 52% (varia per Comunitats Autònomes)⁴⁶. Això permet a l'empresari que generi tots els seus ingressos mitjançant rendes de capital (en comptes de amb un salari) tributar menys.

L'eliminació de l'Impost sobre Patrimoni en 2008 va ser una clara concessió a aquestes famílies, encara que per la necessitat de recaptació s'ha restablert amb caràcter temporal en algunes Comunitats Autònomes. Que l'Impost sobre patrimoni només acabi gravant a la classe mitjana és un mite, doncs en realitat, ben dissenyat i aplicat hauria de recaure sobre els més rics, tal com mostra la infografia. Segons dades de la Memòria de l'Administració Tributària de 2007, gairebé un 75% dels contribuents tenia llavors un patrimoni net inferior o igual a 500.000 euros, la qual cosa representa una mica més d'un 26% de la base liquidable i gairebé el 13% de la quota a ingressar (uns 220 euros de mitjana); mentre que una mica més del 25% dels declarants representa el 74% de la base liquidable i el 87% de la quota a ingressar (amb una mitjana de 28.672 euros). Però és que el 0,15% dels declarants té una base imposable igual o superior als 10 milions d'euros, la qual cosa representa el 8,05% de la base liquidable i el 10,13% de la

quota a ingressar, de 124.065 euros de mitjana.⁴⁷

Gràfic 4 L'impost sobre patrimoni grava als més rics

Font: Elaboració pròpia, partir de dades de l'administració tributari, publicades per Braña et al. (2014)⁴⁸

Per a capital i estalvi elevats, millor una SICAV

Si les rendes de l'estalvi i del capital són suficientment sucoses, amb freqüència els seus amos les col·loquen en SICAV (societats d'inversió de capital variable⁴⁹), de manera que en comptes de tributar al 27% com a renda de capital o al 30% com a benefici d'una empresa, ho fan al 1% pels seus beneficis. En realitat, mitjançant les SICAV es difereix indefinidament la tributació en l'IRPF, fins que es reparteixen dividends, la qual cosa per regla general no es produeix.

Concebudes originalment com un instrument per a la inversió col·lectiva, requereixen una inversió mínima de 2,4 milions d'euros i la participació de 100 inversors. En la pràctica, és freqüent que les SICAV s'utilitzin per a la gestió individual de carteres de grans patrimonis, a força d'introduir 99 inversors ficticis (anomenats "mariachis", és a dir, testaferros, que generalment facilita el propi banc d'inversió on es registra la societat), en un procediment de conformació fosc, com menys.⁵⁰ Es permet, per exemple, que el propietari de la gran fortuna tingui el 99,99% de la societat, i els altres el 0,01%, i és comú que diverses fortunes conformin juntes diverses SICAV i comparteixin els mariachis.⁵¹

Actualment hi ha 3.087 SICAV amb un patrimoni sota gestió de més de 27.000 milions d'euros.⁵² Se suposa que una SICAV només pot invertir en actius financers (accions, deute, etc.), però en la pràctica, almenys fins a 2006, un milionari podia adquirir una mansió o un iot per exemple, no directament, sinó mitjançant la SICAV, que apareixia com a propietària.

Les pujades d'impostos contrasten amb la permanència del règim de

tributació de les SICAV. Al novembre de 2010 es va modificar la normativa sobre les SICAV per suprimir l'avantatge fiscal que els permetia reduir el seu

capital sense haver de pagar a Hisenda, i es va fer amb caràcter retroactiu al 24 de setembre de 2010, la qual cosa va impedir treure els diners per ficar-ho en un altre tipus d'instrument financer.⁵³ Però excepte aquesta modificació menor, la tributació de les SICAV ha sortit intacta de les mesures contra la crisi.⁵⁴

L'altra modificació relativament recent en quant a les SICAV va ser el traspàs al juliol de 2005 del seu control i supervisió des de la Inspecció d'Hisenda a la CNMV, amb caràcter retroactiu. Prèviament, els inspectors havien aixecat centenars d'actes d'inspecció, que es van anul·lar amb aquest canvi.

SIF (Fons d'Inversió Especialitzats),⁵⁵ el luxe d'invertir a Luxemburg per a les grans fortunes.

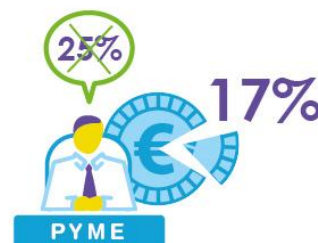
Al juliol 2010, després de la modificació del conveni de doble imposició amb Luxemburg, que va suposar que aquest país deixés de ser considerat un paradís fiscal per a Espanya, es van obrir les portes perquè les grans fortunes espanyoles puguin invertir en Fons d'Inversió Especialitzats de Luxemburg, l'equivalent de la SICAV luxemburguesa. Aquesta opció ve a filar encara més prim dels avantatges per als grans patrimonis espanyols: els accionistes d'aquests productes no pagaran més que un 0,01% de l'impost de societats a Luxemburg. Encara més sucós fins i tot que les SICAV espanyoles!

2. Les grans empreses

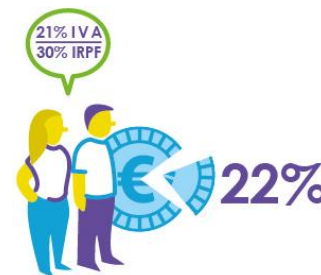
Les grans empreses a Espanya no paguen tots els impostos que els correspondria. De fet, paguen proporcionalment molts menys impostos que les petites empreses, i moltíssims menys que els ciutadans del carrer. Com? Gràcies als beneficis fiscals, legals, que els permeten reduir la base imposable, i a la planificació fiscal internacional i l'ús de paradisos fiscals. Algunes xifres ens ajuden a posar aquesta desproporció en el seu context.

Curiosament, des del començament de la crisi, mentre la immensa majoria de la ciutadania i les empreses s'han vist afectades, les grans empreses contribueixen cada vegada menys. Així, mentre el 2007 les PIMES van aportar el 66% de tots els ingressos per Impost de societats, el 2011 van aportar el 76%; per la seva banda, les grans empreses van passar d'aportar el 33% de tots els impostos per societats el 2007, a tan sols el 24% el 2012.⁵⁶

És a dir, el 2011, les petites i mitges empreses (PIMES) van aportar el 76% de la recaptació per Impost de societats, a pesar que el seu volum de beneficis va ser un 32% menor que el de les grans empreses. Dit d'una altra manera, les grans empreses van generar el 2011 el 60% dels beneficis totals del sector empresarial a Espanya, i només van aportar el 24% de la recaptació total per l'Impost de societats.⁵⁷

Des de 2007, el tipus nominal general de l'Impost de societats és del 30% per a les grans empreses i del 25% per a les PIMES. Però el tipus efectiu que suporten (és a dir, el que paguen respecte als seus beneficis) és molt inferior al nominal gràcies a l'aplicació d'exempcions i a mecanismes de planificació fiscal. Així, el 2011 els grups consolidats de grans empreses van pagar de mitjana un 3,5% sobre el seu resultat comptable en comptes d'un 30%, i prop del 17% els grups no consolidats i les PIMES (en comptes d'un 25%).^{58,59} Si en comptes de calcular el tipus efectiu sobre el seu resultat comptable es fa sobre la base imposable (resultant de restar deduccions al resultat comptable), va resultar ser de gairebé el 18% per a grups consolidats, i 19% per a PIMES. En tots dos casos, molt per sota del 22% que suporta un ciutadà mitjà (26% si s'inclouen les cotitzacions socials),⁶⁰ i per sota dels quals van pagar el 2007, que van ser del 9,9% per a grans empreses, i 22,6% per a PIMES.⁶¹

Alguns mecanismes legals per reduir o eliminar els pagaments per l'Impost de societats s'han explicat detalladament en el quadre "Quins mecanismes van usar les empreses per eludir l'Impost de societats entre 2008 i 2012?". Gràcies a aquests mecanismes, l'any 2011 les empreses espanyoles van deixar de pagar legalment un total de 28.210 milions d'euros en beneficis fiscals, és a dir, diners que no va ingressar la hisenda pública. Aquesta quantitat és més del doble del que van pagar aquestes mateixes empreses per l'Impost de societats, i supera el pressupost que destinen a educació totes les Comunitats Autònomes (descomptant Andalusia) el 2014.⁶² Però les més beneficiades, sens dubte, són les grans empreses: el 80% de tots els beneficis fiscals, 22.687 milions d'euros, se'l van embutxacar elles, les mateixes que aquest mateix any van contribuir amb tan sols 3.012 milions d'euros per l'Impost de societats (menys de 7,5 vegades la quantitat "perdonada" per beneficis fiscals); mentre que les PIMES, havent contribuït amb 9.643 milions d'euros, van obtenir 5.523 milions d'euros en beneficis fiscals.⁶³

Les més grans, les més privilegiades⁶⁴

El 2011, a les **deu majors empreses de l'Ibex35**⁶⁵ els hagués correspost pagar 10.211 milions d'euros per l'Impost de Societats (el 30% dels 34.036 milions d'euros de beneficis abans d'impostos que van obtenir); no obstant això, només van pagar 5.796 milions (gairebé el 18% de tipus efectiu sobre la base imposable). La resta, 4.415 milions d'euros (més que tot el pressupost per a salut de l'Administració Central el 2014)⁶⁶, es va quedar pel camí gràcies al gran nombre de deduccions fiscals i estratègies comptables.

El 2013, el **BBVA** va pagar un tipus efectiu en l'Impost de societats del 2,90% dels seus beneficis comptables. Prèviament, l'any 2011 va tributar un 6,37% dels seus beneficis, i el 2012, amb 2.111 milions d'euros de benefici total del grup consolidat, li van sortir 217 milions d'euros al seu favor en la liquidació de l'Impost de societats.⁶⁷ És a dir, l'Estat li va retornar diners.

El 2008, el **Banc de Santander** va obtenir uns beneficis globals d'11.200 milions d'euros. La memòria anual explica que després de diverses exempcions fiscals i legislacions internacionals, l'entitat només va pagar per l'Impost de societats 57 milions d'euros: el 0,5% dels seus beneficis

comptables.

El 2010, el grup **Abengoa**, amb 263 milions de benefici, va aconseguir que l'Estat li hagués de retornar (en deute) 400.000 euros a causa de les seves inversions en infraestructura.⁶⁸

Font: Elaborat per Miguel Alba Ruiz-Morales, investigador d'Oxfam Intermón, amb dades de les memòries anuals de les empreses.

Per la seva banda, les transaccions financeres a Espanya (igual que en molts altres països) estan exemptes d'IVA, per la qual cosa l'Estat deixa de recaptar 2.500 milions d'euros anuals (30.000 milions en la Unió Europea).⁶⁹ Per reduir les operacions especulatives i fer que la banca contribueixi als ingressos públics, al maig d'aquest any 11 països de la Unió Europea, inclosa Espanya, van acordar implantar una taxa sobre les transaccions financeres. Un acord esperat durant llarg temps però que arriba amb un disseny molt limitat i menor capacitat per tant de frenar l'especulació excessiva. La futura taxa s'aplicarà únicament a les accions i alguns derivats, la qual cosa a Espanya reduirà la seva recaptació notablement enfront dels 5.000 milions que calculava la Comissió Europea amb el disseny original.⁷⁰

Al maig de 2014, i després de les fortes pressions del sector financer, del Regne Unit o de Suècia, s'ha retardat la seva implantació fins a 2016, i s'ha restringit a la compra-venda d'accions, i a algunes modalitats de productes derivats, minant la seva capacitat recaptatòria i sense comprometre la destinació dels fons per a causes socials. No obstant això, com va assenyalar Xavier Vidal-Folch:⁷¹ “entre tanta misèria moral, no obstant això, il·lumina alguna cosa així com una ambició. Aquest no és un retoc fiscal. Serà el primer impost creat per Europa des de zero. Si es deixa horitzó obert, podrà créixer. Creixerà”.

Per a les grans empreses estrangeres, s'ofereixen les ETVE

Les Empreses de Tinença de Valors Estrangers (ETVE) confereixen a Espanya la categoria de paradís fiscal per a les empreses estrangeres.⁷² Concebudes a mitjan anys 90 per atreure capital estranger, consisteixen en la tinença i gestió de participacions en entitats no residents a Espanya, i són equiparables a les societats holding d'Holanda i Luxemburg. El seu atractiu radica que els dividendes i guanys de capital estaran exemptos d'impostos.

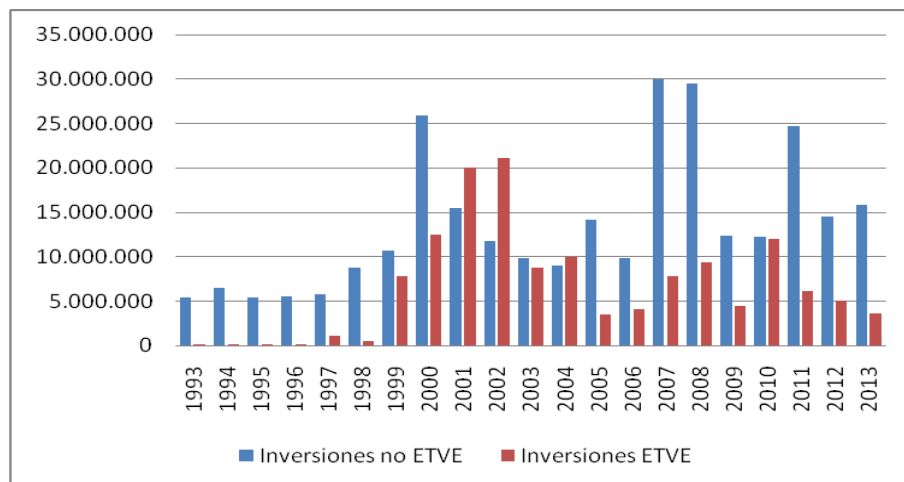
Espanya va atreure així a un gran nombre de multinacionals que van crear aquí aquest tipus d'estructures, complint amb el requisit d'una inversió mínima de 6 milions d'euros (o tenir el 5% de l'accionariat d'una empresa superior). Amb aquesta fórmula, no paguen impostos els capitals ni a l'entrada ni a la sortida d'Espanya pels seus beneficis a l'estranger, però sí podrien rebre ajudes i rebaixes fiscals a Espanya per les pèrdues declarades (sent una de les poques legislacions europees que permet aquest avantatge aplicable a les societats holding).

Encara que la normativa diu que els propietaris de les ETVE no poden residir en paradisos fiscals, no es diu gens sobre on estiguin registrades les seves filials.

La inversió estrangera en ETVE va tenir els seus màxims el 2001 i 2002, anys en els quals va haver-hi més inversió en ETVE que en no ETVE, i en diversos anys, ha suposat pràcticament la meitat de la inversió total estrangera (el 2003, 2004 i 2010).

Gràfic 5. Inversions estrangeres ETVE i no ETVE (1993-2013)

Font: Data Invox del Ministeri d'Economia⁷³

Les ETVE no estan sotmeses al règim de transparència. Només ha de “comunicar-se” amb el Ministeri d'Hisenda en el moment de la seva constitució, per la qual cosa no hi ha registres públics de ETVE. És difícil saber per tant quantes ETVE hi ha registrades en aquests moments, encara que s'estima que són al voltant d'1.000, que aconseguen una inversió neta total de 3.400 milions d'euros el 2013 segons dades del Ministeri d'Economia i Competitivitat, un 22% del total de la inversió estrangera productiva captada.⁷⁴ Gairebé tot el que coneixem sobre aquestes empreses, ho sabem per la premsa.

Grans multinacionals utilitzen Espanya com a paradís fiscal

La petrolera nord-americana **Exxon** va obrir el 1999 una filial a Espanya anomenada Exxon Mobil, sota la forma d'una *ETVE. En dos anys, aquesta companyia amb un sol empleat, va guanyar 5.333 milions d'euros en beneficis, però no va pagar un sol euro en impostos al nostre país, sinó que va generar una base imposable negativa d'1,5 milions podent-se beneficiar del crèdit fiscal.⁷⁵

Vodafone, va utilitzar l'ETVE Vodafone Holding Europe que agrupa participacions de Vodafone a diversos països europeus, per deduir-se 1.043 milions d'euros de despeses financeres en els exercicis tancats al març de 2003 i 2004. Aquestes deduccions van permetre que l'empresa s'apuntés uns impostos negatius (crèdits fiscals que Hisenda deu a la companyia) per valor de 210 milions en els citats exercicis.⁷⁶ El tribunal va fallar a favor del seu fisc.⁷⁷

Pepsi, el gegant dels refrescs, va obrir des d'Àlaba el 1958 la societat Pepsico Holding Espanya, amb 44 milions d'euros de capital social, controlada des de Luxemburg, i que després es va transformar en una ETVE des de la qual controla filials a Alemanya, Portugal, Rússia, Mèxic i Luxemburg, i això que li permet facturar a Espanya per operacions en aquests països sense pagar impostos ni allí ni aquí. Amb 32 filials a

Espanya, 1.456 milions d'euros en actius i un volum de negoci de 50 milions d'euros el 2009, va perdre aquest any 9 milions d'euros, i Hisenda li va haver de "retornar" (a crèdit) 20 milions.

General Mill, multinacional de l'alimentació, propietària de Gegant Verd, Old El Paso i Häagen-Dazs, amb 39 empreses obertes en el paradís de Delaware, tenia 310 milions d'euros en l'empresa General Mills Holding Spain, tancada el 2008.

La cadena de sabatilles **Foot Locker**, amb base a Estats Units i tendes a tot el món, però controlada des de Delaware, té a Espanya una ETVE per Foot Locker Europe Holdings, que al gener de 2010 va rebre una ampliació de 48 milions.

La nord-americana **Morgan Stanley**, que treballa en banca d'inversió, controla des de Madrid i Las Palmas cinc ETVE que inverteixen a tot el món per al fons Morgan Stanley Real Estigues, de 43.000 milions, sense deixar un euro a Espanya si les inversions es donen en altres països.

La premsa⁷⁸ s'ha fet ressò d'altres empreses registrades com ETVE a Espanya, incloses **Petrobras, Cemex, Toshiba, Hewlett-Packard, Starbucks; American Express i Lilly**.

Font: Elaboració pròpia des d'articles de premsa (veure referències) sobre Exxon, Vodafone i Pepsi⁷⁹, altres casos (General Mill, Foot Locker i Morgan Stanley) d'"El Club de los Pringaos", Daniel Montero (2012).

La justificació per a aquest tipus d'empreses és que si no existissin, aquestes companyies aprofitarien avantatges similars que els brinden les normatives d'altres països. És el cas d'empreses com Google, que usa estructures fiscals a Holanda, Irlanda i paradisos fiscals per tributar solament per un 2,4% dels seus beneficis de fora d'Estats Units, segons Bloomberg.⁸⁰ De fet, la promoció de les ETVE forma part del servei "Invest in Spain",⁸¹ del Ministeri d'Economia, que explica sense pudor com les ETVE donen millor tractament fiscal a les societats no residents a Espanya que les holdings d'Holanda o Luxemburg.⁸² La veritat és que la hisenda pública espanyola deixa d'ingressar bastants milions d'euros gràcies a les facilitats que la legislació brinda a aquestes empreses, com s'explica en el següent quadre, i en la secció sobre evasió i elusió fiscal més endavant.

L'elusió d'impostos de les ETVE

El règim de les ETVE resulta especialment atractiu per als estrangers no residents a Espanya, ja que els beneficis de les seves filials no tributaran a Espanya, com tampoc la posterior distribució dels dividends als seus socis (tret que fossin residents en paradisos fiscals).

Amb aquest esquema, a les ETVE tan solament els correspon tributar per les activitats generades dins del territori espanyol, sempre que generin beneficis. El "truc" està per tant a declarar pèrdues, ja que solen comptar amb estructures d'implantació mínimes (vegeu el cas EXXON), aquestes pèrdues solen generar-se per les despeses financeres derivades dels préstecs sol·licitats per finançar l'adquisició de participacions estrangeres.

A partir de 2001, la normativa permet la "consolidació de les ETVE", és a dir la compensació d'aquestes pèrdues generades amb beneficis d'altres empreses del grup, fins a un període màxim de 18 anys. Com a resultat, es poden arrossegar les pèrdues generades durant tot aquest període i

generar un doble benefici: no es paguen impostos pels beneficis generats en l'exterior i es poden arrossegar les pèrdues per no veure's obligats a pagar per les activitats a Espanya en el futur.

Legislació espanyola: Al març de 2012 es va establir temporalment que només podran compensar-se pèrdues fins al 50% i el 25% del benefici i es van incrementar els pagaments fraccionats de l'Impost de societats.

Font: Elaborat per María Villanueva, investigadora d'Oxfam Intermón, a partir del llibre "¿Hacienda somos todos?", Francisco de la Torre (2013)⁸³

SOCIMI: la nova rendibilitat dels maons⁸⁴

Les SOCIMI (Societats Anònimes Cotitzades d'Inversió Immobiliària) són societats anònimes cotitzades formades per immobles en lloguer. De fet, el 80% dels beneficis de la SOCIMI ha de provenir del lloguer d'immobles. Gaudeixen d'un sistema fiscal també molt avantatjós, en estar exemptes d'impostos, mentre que als socis els tocarà tributar en l'IRPF pels dividends percebuts al tipus que els correspongui. A més, se'ls exigeixen menors requisits regulatoris que a les figures d'inversió col·lectiva.

És una fórmula que està generant un "devessall" en borsa, interessant sobretot a bancs (com Bankia i Sabadell, que tenen una cartera àdhuc important en el sector de la construcció), i a alguns grans inversors nacionals i estrangers (fins i tot George Soros que participa en la SOCIMI Hispània), atrets pel doble avantatge d'un mercat immobiliari a la baixa i unes llamineres avantatges fiscals.

ELEVAT FRAU FISCAL A TOTES LES ESCALES

Espanya té un profund problema de frau fiscal i tant els Governes espanyols com una part de la ciutadania ho tenen amb la seva tolerància al mateix. Són moltes les persones que compleixen amb totes les seves obligacions fiscals, però desafortunadament la frase "cadascun defrauda en la mesura de les seves possibilitats" no és falsa: el 63% de la població espanyola considera immoral aprofitar les llacunes legals per eludir el pagament d'impostos, no obstant això, gairebé la meitat de la població (el 49%) creu que és correcte quan es planteja com "reduir les pròpies obligacions fiscals"⁸⁵. Atallar el frau fiscal requereix, entre altres coses.

Les xifres de frau a Espanya

Les xifres de frau fiscal són esmunyedisses per la seva pròpia naturalesa opaca, i no hi ha acord sobre elles. El sindicat de Tècnics d'Hisenda estima que l'evasió fiscal d'impostos a Espanya ronda els 59.500 milions d'euros per culpa de la falta de voluntat política en la lluita contra l'economia submergida i el frau fiscal.⁸⁶ Aquesta quantitat supera els 57.000 milions que es destinen a sanitat entre totes les Comunitats

Autònomes i l'Administració central el 2014,⁸⁷ i gairebé duplica els 30.370 milions d'euros estimats de frau laboral, per cotitzacions socials no ingressades.⁸⁸

S'estima que el 72% dels impostos no pagats corresponen a grans fortunes i empreses (gairebé 43.000 milions d'euros), i el 28% restant (prop de 16.500 milions) correspon al frau de PIMES, autònoms i particulars.⁸⁹ El frau de les grans fortunes i empreses és més que sis vegades el que Espanya hauria de destinar a la cooperació al desenvolupament si complís l'objectiu del 0,7% (7.000 milions d'euros).

Gràfic 6. El frau fiscal a Espanya (en milions de euros, 2009)

Font: Estimacions dels Tècnics d'Hisenda⁹⁰

És obvi que el gruix del frau prové de les grans fortunes i empreses, per la qual cosa una estratègia de lluita contra el frau eficaç ha d'atallar aquest forat, pel qual s'escapa una quantitat superior al previst per al pagament de deute públic als Pressupostos Generals de l'Estat 2014.⁹¹ Però tampoc s'ha de menysprear el frau més atomitzat de les PIMES, autònoms i ciutadans (no empreses). El que evadeixen només els ciutadans del carrer (1.543 milions d'euros) s'apropa molt a la quantitat que ha pressupostat Espanya per AOD el 2014 (1.815 milions d'euros).

La lluita contra el frau

La lluita contra el frau és una tasca pendent. El 2014 l'Agència Tributària posseeix el mateix nombre d'empleats públics que quan va ser creada el 1992. En aquell moment la riquesa del país en termes nominals de PIB era de 460.000 milions d'euros. El 2012 ronda el bilió d'euros, per la qual cosa és evident que amb el mateix nombre d'efectius i el doble de les bases imposables a comprovar l'eficàcia de la lluita contra el frau no pot sinó reduir-se.

Espanya és així el país de la Unió Europea amb menys recursos per lluitar contra el frau fiscal, ja que disposa d'un treballador d'Hisenda per cada 1.958 habitants, enfront dels 942 de França, 740 d'Alemanya i els 574 de Luxemburg. En termes de despesa com a percentatge del PIB, Espanya aplica en la lluita contra el frau un terç del que França i menys de la meitat que Alemanya.⁹² I en aquests països, segons les dades de la pròpia Unió Europea, la grandària de l'economia submergida és sensiblement menor que a Espanya. D'això es dedueix que els països que dediquen més recursos a lluitar contra el frau són els que tenen un pes més reduït de les seves economies submergides. Si es realitzés un esforç per equiparar-nos al nivell dels països del nostre entorn en lluita

contra el frau fiscal, es podrien recaptar 25.500 milions d'euros addicionals, 18.300 d'ells provinents de grans fortunes i grans empreses, i 7.200 del petit frau.⁹³ Amb aquesta quantitat es podrien duplicar els programes d'assistència a la desocupació a Espanya.⁹⁴

No sembla que el Govern prevegi grans avanços en la lluita contra el frau. L'Agència Tributària, als Pressupostos de 2014, es marca l'objectiu de recuperació de 9.222 milions d'euros procedents del frau fiscal, gairebé sense canvis pel que fa a l'exercici anterior i comptant amb menys recursos (la dotació pressupostària de l'AEAT ha estat reduïda per 2014). Tampoc sembla que es prenguin mesures eficients per millorar la recaptació per Impost de societats, doncs l'import pressupostat per 2014 (22.326 milions d'euros) no és ni 1.000 milions d'euros major que l'ingressat el 2012 (21.435 milions d'euros), malgrat l'anunci del Govern de limitar la proliferació de beneficis fiscals difícilment defensables, i que limiten la recaptació efectiva a través de l'Impost de Societats.⁹⁵ Recentment, el Govern ha admès la imperiosa necessitat de dotar de més mitjans la lluita contra el frau fiscal, i ha augmentat l'oferta d'ocupació pública en l'Agència Tributària.⁹⁶

El cost és evidentment recaptatori però també suposa una ruptura bàsica dels principis d'equitat. Cada euro no pagat pels defraudadors és suportat pels contribuents honests en forma de majors impostos, i per tots en forma de menys i/o pitjors serveis.

1. L'economia submergida i el frau

Per economia submergida s'entén les activitats productives econòmicament que, sent legals quant a la seva naturalesa, no són declarades a les autoritats públiques, quedant al marge del seu control i fiscalització.⁹⁷ La seva existència genera problemes de desigualtat entre ciutadans i empreses, tant per l'impacte en els costos productius i en la recaptació (per impostos no pagats), com perquè suposa un seriós menyscapse als drets dels treballadors contractats de forma irregular.⁹⁸ Igual que passa amb el frau, en referir-se a activitats ocultes, les xifres d'economia submergida es basen en estimacions.

Des de 1980 fins al començament de la crisi el 2009, l'economia submergida va passar de significar el 12% del PIB a al voltant del 24,6%; com que el PIB en aquest període es va duplicar, vol dir que l'economia submergida es va multiplicar per quatre en aquestes tres dècades.⁹⁹ Només Itàlia, entre els països grans europeus, té una economia submergida superior; en altres països com Àustria, Holanda, França, Regne Unit o Alemanya se situa entorn del 10-13% del PIB.

Amb la crisi, l'economia submergida s'ha disparat, la qual cosa s'interpreta com una vàlvula de fuita davant la falta d'ocupació i la caiguda de l'activitat econòmica. En tan sols quatre anys, va augmentar en 60.000 milions d'euros, fins a situar-se en el 24,6% al final de 2012, la qual cosa suposa 253.000 milions d'euros que escapen al control d'Hisenda.¹⁰⁰ Prop del 74% dels diners en efectiu que es mou a Espanya, són bitllets de 500 euros, l'instrument preferit per realitzar operacions en negre.¹⁰¹

A més de l'economia submergida, a Espanya hi ha un elevat índex de frau sobretot a la declaració de l'IVA. Si el frau en l'IVA s'estimava entre un 0,6% del PIB en 2000 i un 1,6% del PIB en 2008, el 2012 havia augmentat al 35,3%; mentre que el frau benvolgut en l'Impost de societats per a societats no financeres ronda el 36%.¹⁰²

2. L'evasió i elusió fiscal de grans fortunes i empreses

L'**evasió** d'impostos fa referència a les accions dirigides a no pagar els impostos que legalment correspondrien. És a dir, és una activitat il·legal, fraudulenta. L'**elusió** d'impostos no obstant això és legal, doncs es basa en l'aprofitament de la regulació (o falta de regulació) per pagar el mínim possible d'impostos. Els paradisos fiscals suposen un factor essencial en l'arquitectura global d'elusió i evasió fiscal, donat que permeten a les empreses registrar els beneficis en els llocs que ofereixen menor tributació.

Grans empreses

La Llei de Societats Anònimes diu des de fa més de vint anys que totes les empreses espanyoles han de fer públics els seus ingressos i les seves despeses anuals. Però la sanció per ocultar informació és tan lleu que surt rendible fer-ho. Només el 10% de les empreses que incompleixen aquesta llei a Espanya són sancionades.¹⁰³ Controlar el seu compliment hauria de ser senzill, doncs els registres mercantils estan informatitzats, és una qüestió de voluntat política.

En la secció dedicada a explicar la caiguda en la recaptació per l'Impost de societats, s'ha explicat detalladament quins són alguns dels mecanismes utilitzats per les empreses per quasi no pagar impostos.

Algunes empreses aprofiten de la falta de cooperació entre administracions tributàries, creant societats pantalla, de les que s'oculta la titularitat real de la seva propietat última, per crear complexos entramats empresarials sense cap vinculació amb la seva activitat econòmica real. En el marc europeu de revisió de la tercera Directiva sobre blanqueig de capitals, es vol incidir en l'establiment de llistes públiques d'identificació de beneficiaris efectius d'empreses, fons fiduciaris i fundacions, tant en mercat interior com en tercers països i territoris no cooperadors en matèria fiscal. Per a Espanya, aquesta Directiva és especialment sensible perquè per la seva posició geogràfica és un dels països amb major propensió al blanqueig de capitals.

Fortunes

Alguns dels noms de persones implicades en grans desfalcs – en concret els de 569 espanyols, molts d'ells de conegut renom en els àmbits polític i empresarial- es van donar a conèixer per les filtracions d'un ex empleat del banc HSBC amb dades sobre 130.000 comptes del banc que oculten un gegantí frau fiscal a multitud d'hisendes nacionals, i de les quals 18.000 són de clients francesos, italians i espanyols, particulars i empreses.¹⁰⁴

En lloc d'inspeccionar i sancionar a aquestes fortunes, el Govern va aprovar a l'abril de 2012 una amnistia fiscal, amb la qual pretenia recaptar 2.500 milions d'euros. Amb aquesta amnistia fiscal tributarien tan sols al 10% en la part dels exercicis no prescrits després de perdonar-los els impostos i les multes per frau. En realitat, van aflorar uns 40.000 milions d'euros i es van recaptar una mica menys d'1.200 milions d'euros. És a dir, els defraudadors que van aflorar aquests capitals van pagar al voltant d'un 3% solament, sense sancions ni interessos de cap classe.¹⁰⁵ La mesura va resultar tan immoral com a ineficient, ja que va recaptar menys de la meitat del estimat.

3. Els paradisos fiscals

Els paradisos fiscals són territoris que intencionadament han adoptat una legislació amb criteris que conjuminen opacitat, baixa o nul·la tributació i falta d'intercanvi d'informació amb altres administracions fiscals, especialment favorable pels no residents. En el moment de constitució de societats o obertura de comptes bancaris en aquests territoris, mai s'exigeix que les empreses hagin de desenvolupar una activitat econòmica substancial allí. A canvi d'un pírric cànon¹⁰⁶ per allotjar el registre d'empreses i particulars, aquestes poden operar allí sense pagar impostos.

La gran majoria de societats registrades en paradisos fiscals són com carcasses buides, "empreses pantalla" que merament actuen com a intermediàries per derivar recursos i beneficis des d'aquells països on es realitza l'activitat real. I així traslladen, artificialment, beneficis cap a territoris de baixa o nul·la tributació. Les Illes Verges Britàniques, un petit territori del Carib, tenen el *record en densitat d'empreses amb 850.000 societats registrades, 30 per cadascun de les seves 27.800 habitants. Les Illes Caiman, per exemple, s'han convertit en el cinquè centre financer del món.¹⁰⁷ Des de Suïssa a Panamà, passant per Luxemburg o Hong Kong, els paradisos fiscals s'han convertit en engranatges del sistema financer internacional per facilitar a grans fortunes i grans empreses la deslocalització d'actius i beneficis, reduint al mínim la seva contribució fiscal. L'exemple de Google és conegut: amb prou feines paga el 2,4% d'Impost de Societats, rebaixant en més de 2.000 milions els impostos que li corresponia pagar, en traslladar els beneficis fora d'Estats Units a les Bermudes, a través de societats a Holanda i Irlanda.

Arquitectura internacional

Malgrat els discursos que en el G20 el 2009 proclamaven la fi de l'era del secret bancari, els avanços en la lluita contra els paradisos fiscals fins avui són escassos i continuen sent un factor essencial en l'arquitectura global d'elusió i evasió fiscal. L'import amagat en paradisos fiscals s'estima entre 21 i 32 bilions de dòlars, import equivalent a la suma dels PIB d'EUA i Japó,¹⁰⁸ més de la meitat (18,5 bilions de dòlars) són actius en mans d'individus súper rics.¹⁰⁹ Utilitzant fonts del Banc Central de Suïssa (BNS), un estudi calcula que un 8% del patrimoni financer mundial de les famílies (un 12% en el cas d'Europa) s'oculta en paradisos fiscals, i que el 2013, els espanyols ocultaven aproximadament 80.000 milions d'euros només a Suïssa.¹¹⁰ També és

molt positiu el procés de reforma del sistema fiscal internacional, liderat per l'OCDE (sota mandat del G20), on es planteja canvis substancials per aconseguir trencar amb aquests abusos i que la contribució fiscal de les grans corporacions reflecteixi una major proximitat amb l'economia real.¹¹¹

Si el 2007 el FMI alertava que un de cada quatre euros que es mou en l'economia mundial s'oculta del fisc en aquestes zones fosques, veiem que encara hi ha queda molt camí que recórrer. No obstant això, és encoratjador com el banc Crèdit Suisse acaba de ser declarat culpable de frau fiscal per ajudar als seus clients a evadir impostos en EE.UU i obligat a pagar una multa d'1.800 milions d'euros.

Espanya i els paradisos fiscals

A Espanya, 33 de les 35 empreses de l'Ibex35 tenen filials directes en paradisos fiscals (en total sumen 561),¹¹² no vinculades amb la seva activitat principal i sobre les quals ofereixen escassa informació,¹¹³ i tant el boom econòmic durant la dècada daurada com la crisi no han fet sinó augmentar aquesta tendència. La competència fiscal (deslleial) entre Estats és clarament un negoci que beneficia sobretot a les grans empreses, amb recursos i capacitats per crear tals estructures.

Existeix un ampli consens internacional sobre el cost que aquests territoris suposen per a les economies més avançades i per als països en desenvolupament.¹¹⁴ I no obstant això, Espanya segueix buidant la seva llista oficial de paradisos fiscals amb tan sols signar amb ells un Acord de Doble Imposició o un Acord d'Informació Fiscal.¹¹⁵ Així, des de 2010, països com Panamà, Bermudes, Mònaco i més recentment les illes del canal britàniques (Jersey, Guernesey, Illa de Man) han deixat de ser considerats paradisos fiscals per a l'Agència Tributària (Suïssa mai ha figurat en l'actual llista, creada el 1998), la qual cosa suposa facilitar les condicions per a les empreses espanyoles que les seves filials operen en aquests territoris.¹¹⁶

El Govern espanyol no brilla per la seva transparència sobre aquestes decisions, de les quals existeix molt escassa rendició de comptes en l'àmbit públic. La llista actualitzada sobre paradisos fiscals és d'accés públic, però per descomptat no està a l'abast de qualsevol que no sigui expert coneixedor.¹¹⁷

4 SENSE EQUITAT EN EL SISTEMA TRIBUTARI

“Tots contribuiran al sosteniment de les despeses públiques d'acord amb la seva capacitat econòmica mitjançant un sistema tributari just inspirat en els principis d'igualtat i progressivitat que, en cap cas, tindrà abast confiscatori”

Article 31.1 de la Constitució espanyola, 1978

La Constitució espanyola és clara en l'establiment de l'obligació de totes i cadascuna de les persones en l'Estat espanyol de contribuir a les finances públiques de manera proporcional a la seva capacitat econòmica. En el capítol anterior hem vist com el sistema tributari espanyol permet que grans fortunes i empreses incompleixin les seves obligacions constitucionals, i això, unit a un frau massa generalitzat, minva la capacitat recaptatòria de l'Estat i, per tant, limita la provisió de polítiques públiques de qualitat.

En aquest capítol s'explica que els qui financen majoritàriament l'Estat són les persones treballadores per compte d'altri, i la ciutadania en el seu conjunt mitjançant el consum i el treball. Les famílies de rendes mitjanes i baixes realitzen per tant un esforç fiscal molt superior al de les famílies amb més recursos, i el sistema no és capaç de redistribuir capturant els recursos de l'extrema riquesa cap a la resta de la societat.

Una estructura amb biaix sobre el treball

A Espanya es recapta de tal manera que el gruix de les contribucions prové principalment de la classe mitjana assalariada, via cotitzacions a la seguretat social, IRPF (Impost sobre la Renda de les Persones Físiques) per les rendes del treball, IVA i impostos especials (sobre la gasolina, el tabac, l'alcohol),¹¹⁸ impostos que han pujat des de 2008.

Amb la crisi, més pressió sobre el treball

Les mesures adoptades per fer front a la crisi i per complir amb els objectius de consolidació fiscal, han incidit de manera especial sobre els treballadors que han vist disminuir la seva capacitat adquisitiva. S'ha primat la suposada eficàcia sobre l'equitat:

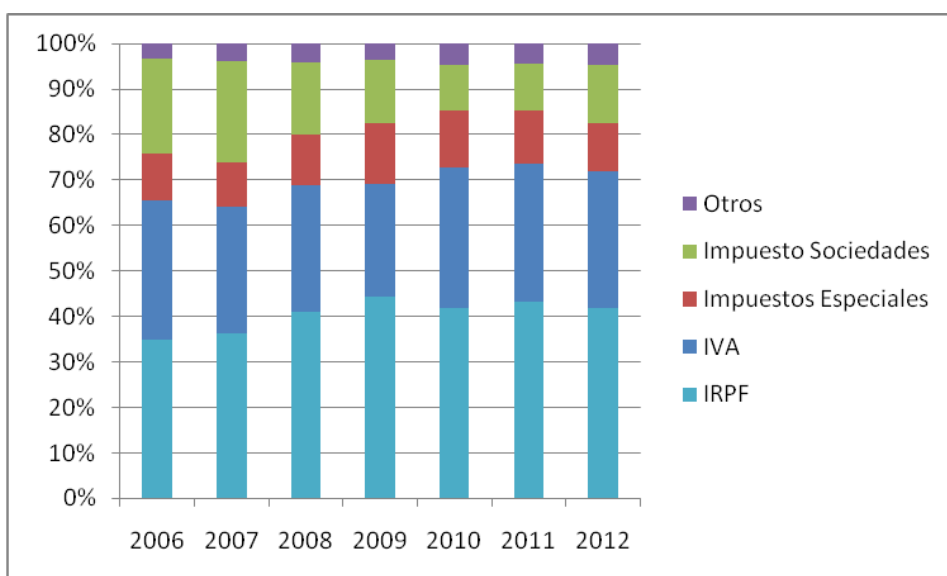
- D'una banda, les pujades de l'IVA al juny de 2010 i al setembre de 2012 han suposat un augment de més de cinc punts en poc més de tres anys.¹¹⁹ Aquestes pujades afecten també al consum de les empreses, com és natural, però a diferència dels treballadors, les empreses tenen altres mecanismes per reduir els impostos que paguen, com s'ha vist.
- Per un altre, el 2010 es va pujar també el gravamen de les rendes de l'estalvi en l'IRPF.¹²⁰
- Finalment, la reforma que es va aprovar a la fi de 2011 i que es va fer efectiva el 2012 en pujar les retencions sobre les **nòmines**, i que es va

plasmar a les declaracions de les rendes de 2012 presentades el 2013 (en principi com a mesura temporal per dos anys, però ja estesa a 2014), va suposar un augment dels tipus impositius de l'IRPF sobre el treball i l'aparició d'un nou tram superior,¹²¹ i sobre les rendes d'estalvi i del capital (totes aquelles que generen interessos, dividends i reemborsaments de fons d'inversió).¹²²

Font: Extret de Braña (2014)¹²³

Així, la composició de la recaptació líquida a Espanya reflecteix el pes que tenen les contribucions per IRPF, IVA i Impostos Especials (que suposen al voltant del 80% de la recaptació), enfront de les de l'Impost de societats (gràfic 4).

Gràfic 7. Composició de la recaptació total per tipus d'impostos (en %, 2006 – 2012)

Font: Dades de Braña et al.¹²⁴ obtinguts de les memòries de l'Agència Tributària.

Mentre les persones físiques van aportar el 91,58% de la recaptació total de l'Estat el 2011 mitjançant el pagament de l'IVA, els impostos especials i l'IRPF, les empreses només van contribuir al 8,42% de la recaptació (abans de la crisi aportaven al voltant del 20% de la recaptació total). I d'aquestes, les grans empreses van aportar un 1,98% de la recaptació total (el 6,44% va provenir d'empreses no-grup i PIMES). És a dir, les famílies van aportar 46 vegades més que les grans empreses a la recaptació de 2011.¹²⁵

Les famílies
aporten quasi
50
vegades
més que les
empreses.

Gràfic 8. Composició de la recaptació de l'Estat (2011)

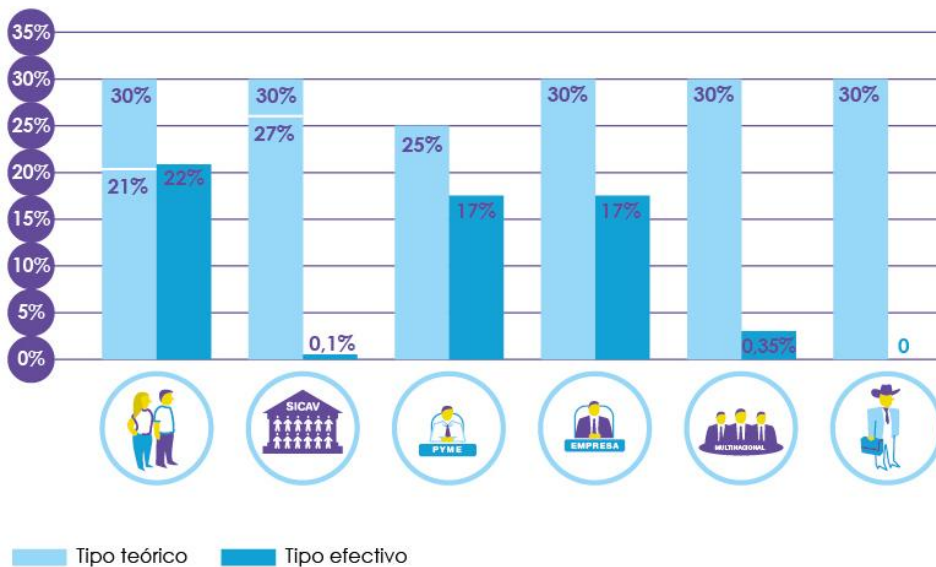

Font: Dades de Sustentia, basades en les memòries de l'Agència Tributaria ¹²⁶

Una llar amb una renda bruta mitjana de 31.000 euros, contribueix amb un IRPF mitjà del 30% i un IVA del 21% (o del 10% i 4% per a alguns productes), la qual cosa resulta en una pressió fiscal mitjana de prop del 22% (un 26% si s'inclouen les cotitzacions socials).¹²⁷ La seva contribució està per sobre de la que afronten els empresaris, que es beneficien dels mètodes d'estimació objectiva (mòduls) i de nombroses exoneracions en l'Impost de societats que fan que els tipus efectius que paguen siguin molt inferiors als dels treballadors per compte d'altri.¹²⁸ Per la seva banda, les rendes i guanys de capital es canalitzen amb freqüència a través d'instruments financers com s'ha vist (SICAV, els beneficis dels quals tributen al 1% en comptes del 27% que els correspondria per rendiment de capital, o el 30% per Impost de societats), aconseguint així una tributació molt més baixa, amb el que la renda declarada no reflecteix realment la capacitat econòmica dels subjectes.¹²⁹

Les PIMES tenen un tipus nominal del 25%, però en efectiu tributen una mitjana de prop del 17% del seu resultat comptable. Les grans empreses se suposa que haurien de tributar al 30% (tipus nominal), i no obstant això ho fan amb un efectiu del 17% les no-grup i del 3,5% els grups consolidats. Si són grans empreses estrangeres registrades com ETVE, en comptes de tributar al 30%, no tributen.

Gràfic 9. El pagament d'impostos a Espanya el 2011

Font: elaboració pròpia a partir de dades de Sustentia i Onrubia (2014)¹³⁰

Això permet que els ingressos obtinguts pel treball suportin unes càrregues fiscals molt superiors a, per exemple, els obtinguts per operar en Borsa.

L'esforç fiscal està mal repartit

Valorar l'impacte que el sistema tributari té en les persones requereix mesurar quina és la renda disponible, és a dir, el resultat de les transferències monetàries rebudes (ingressos) per una família o individu menys tots els impostos pagats pel mateix. Per valorar l'impacte en la societat, cal tenir en compte l'evolució del poder adquisitiu de les famílies en els diferents nivells de rendes i de riquesa, incloent aquelles famílies les rendes de les quals depenen de l'activitat empresarial.

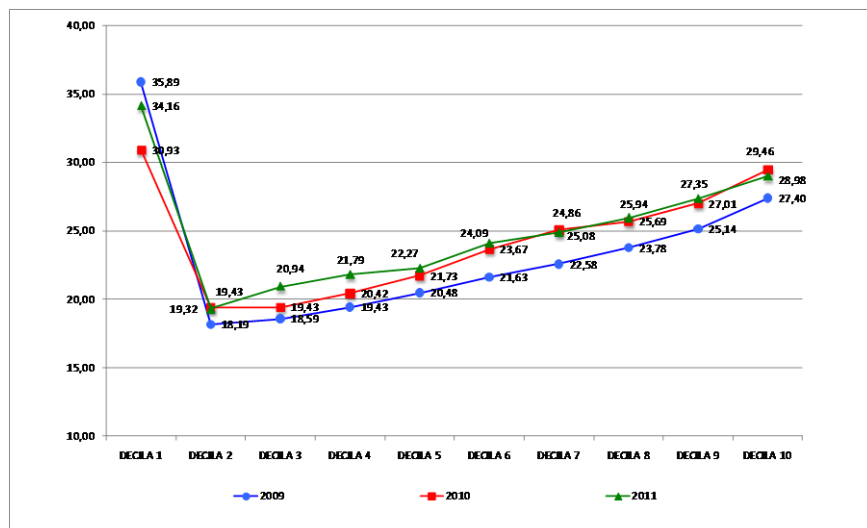
Una cosa tan elemental com saber quants imposats paga en realitat cada persona a Espanya i com li afecta l'adopció d'una o una altra mesura en matèria tributària, és una informació que no existeix de manera oficial. Per això, per a aquest informe ens valem d'una anàlisi novedosa realitzat per encàrrec d'Oxfam Intermón (i publicat al costat d'aquest informe)¹³¹ per als anys 2009, 2010 i 2011, i que desafortunadament no inclou les dades de 2012 per no estar encara disponibles.

Segons aquesta anàlisi i com mostra el gràfic 10, la distribució de la pressió fiscal que suporten les llars espanyoles ha crescut de forma molt notable entre 2009 i 2011, passant d'un tipus mitjà efectiu del 19,5% a gairebé el 22% en aquest període (tenint en compte IRPF, IVA i impostos especials; si s'inclouen les cotitzacions socials, el tipus mitjà efectiu global va passar de prop del 24% el 2009 a més del 26% el 2011).¹³² Darrere d'aquest fort increment, es troben essencialment la pujada del gravamen mitjà efectiu de l'IRPF que va passar del 10,9% al 12,2%, i de l'IVA, que va passar del 6,2% al 7,1%, sent menor la pujada en els Impostos Especials, del 2,4 al 2,5%, i mantenint-se pràcticament igual les cotitzacions a la seguretat social, a l'entorn del 4,3%.¹³³

El problema és de distància relativa: el sistema fiscal és progressiu,

doncs els esforços creixen amb la renda de la llar, però arrenquen d'un nivell bastant elevat per a les llars amb rendes baixes (decils 1 a 4) i en canvi el creixement entre els decils 5 a 8 és bastant estable, i els increments en la 9 i en la 10, doncs no semblen tant elevades com caldria esperar. A més, cal tenir en compte que en el decil 10 només hi son les rendes "registrades", i ja hem vist que gran part d'aquestes rendes elevades no tributen sinó que s'amaguen al darrera de SICAV o empreses.

Gràfic 10. Pressió Fiscal Efectiva de les Llars Espanyoles. Comparació anys 2009-2010-2011 (per IVA+IRPF+CCSS+IIEE, en % sobre renda bruta de la llar)

Font: Onrubia (2014)¹³⁴

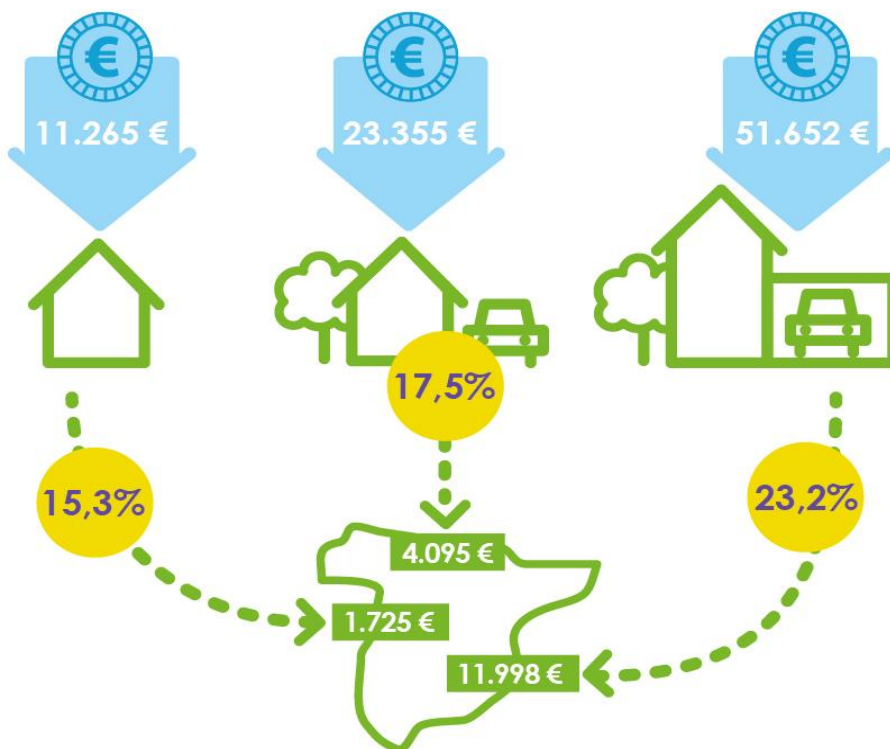
Crida l'atenció el pes de la càrrega fiscal en les llars amb ingressos molt baixos, que acaben contribuint impositivament "per damunt" del que haurien de, com a conseqüència de l'acumulació de pagaments impositius "independents" que no tenen en compte la seva baixa capacitat de pagament.¹³⁵ Bé sigui per endeutament, o pel suport que reben d'altres familiars, aquestes llars més pobres suporten una càrrega fiscal entre el 30 i el 36%, molt superior a la de la resta de les llars, fins i tot a la de les llars més riques (la càrrega fiscal de les quals no arriba al 30%).

Però, quin ha estat l'efecte distributiu d'aquests canvis en la pressió fiscal efectiva de les llars espanyoles? L'aplicació de la suma de l'IVA, Impostos Especials, Cotitzacions Socials personals i IRPF atorga un comportament progressiu al sistema fiscal, en el seu conjunt. És a dir, les persones amb major renda paguen més per aquests impostos. No obstant això, això no ha estat constant per anys. Així, mentre que entre 2009 i 2010 la progressivitat global del sistema fiscal es va elevar significativament, el 2011 va caure de forma molt important. Aquest canvi negatiu en el patró de progressivitat del sistema fiscal no va poder ser compensat amb la citada pujada de la pressió fiscal efectiva de les llars, la qual cosa va suposar que l'efecte redistributiu global del sistema –la capacitat per corregir la desigualtat de la renda inicial– caigués entre 2010 i 2011.

Els càlculs de l'estudi són més reveladors quan els expressem en l'impacte que tenen en les llars. Així, el 2011, una llar característica de renda mitjana (decil 5) ingressava 23.355 euros, dels quals va destinar 4.095 euros al pagament de l'IVA, IIEE i IRPF (5.238 euros si se sumen les Cotitzacions Socials), és a dir, el seu esforç fiscal va ser del 17,5% d'aquesta renda (del 22,4% amb les cotitzacions socials). Una llar representativa de renda alta (decil 9), amb una renda bruta de 51.652 euros, va pagar 11.998 euros en impostos (14.279 euros amb cotitzacions), la qual cosa li va suposar un esforç fiscal del 23,2% (27,6% amb cotitzacions). Però l'alarmant és que una llar representativa de renda baixa (segon decil) amb una renda d'11.265 euros, va pagar 1.725 euros en impostos (2.188 euros si s'inclouen les cotitzacions), amb un esforç fiscal del 15,3% de la seva renda (19,4% amb cotitzacions).

Gràfic 11. Pressió Fiscal Efectiva segons rendes de les Llars (2011)

Font: Onrubia (2014)¹³⁶

L'esforç fiscal (el percentatge dels ingressos que una persona o una llar destina a pagar impostos) és per tant molt major per a les famílies de classe mitjana, que pels més acabats. Les famílies espanyoles el 2011 destinaven gairebé el 22% dels seus ingressos a pagar impostos, molt per damunt que el que destinen les empreses. Estimar l'esforç fiscal per prototips de llars és molt complicat, doncs a Espanya no estan disponibles les microdades que farien falta. Gestha va calcular el 2012 que l'esforç fiscal d'una persona soltera i sense fills amb uns ingressos mitjans de 41.300 euros anuals se situa prop del 28%; en canvi, cap empresa suporta una càrrega de l'Impost de societats per sobre del 17% en la pràctica. I que una persona amb dos fills al seu càrrec i ingressos mitjans de poc més de 16.500 euros presenta un esforç fiscal que ronda el 15,6% de la seva renda, càrrega propera a la de les multinacionals

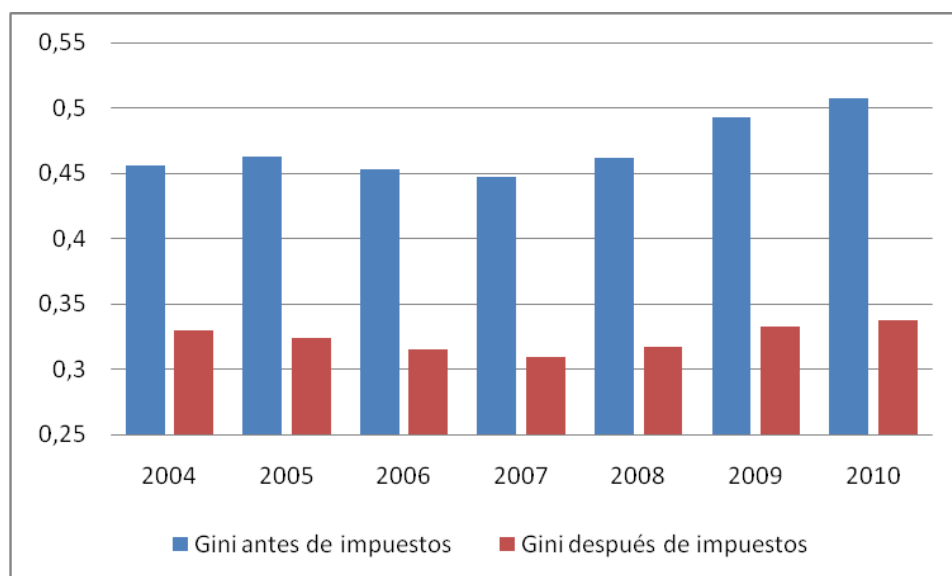
que facturen més d'1.000 milions.¹³⁷

Baixa capacitat redistributiva

L'efecte redistributiu dels impostos el dóna la diferència entre la desigualtat de rendes abans d'impostos i la desigualtat de rendes després d'impostos, mesures per l'índex de Gini.¹³⁸ Doncs bé, el sistema fiscal espanyol (considerant impostos i prestacions) té un efecte reductor de la desigualtat d'ingressos d'un 30%, un dels més baixos de la Unió Europea.¹³⁹ I si no s'inclouen les pensions de jubilació com a element redistributiu, el nostre sistema és el menys efectiu en reducció de desigualtat d'ingressos dins de la UE, amb un impacte de poc més del 20%.¹⁴⁰

La crisi i les mesures adoptades per fer-li front van acabar ràpidament amb la lleu millora en la redistribució aconseguida en els anys 2006 i 2007 (millora deguda a la política de despeses, no d'ingressos). En els tres anys següents, la desigualtat va augmentar sense que els impostos juguessin el seu paper redistributiu (gràfic 12), arribant Espanya el 2012 a ser un dels països de major desigualtat de la UE, només per darrere de Letònia.

Gràfic 12. Efecte redistributiu dels impostos a España (2004-2010)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades estadístiques de l'OECD¹⁴¹

Segons l'anàlisi encarregat per a aquest informe, **l'única figura que contribueix a la reducció de la desigualtat és l'IRPF, i això que ha de compensar el comportament regressiu de les altres tres figures (IVA, IIEE i Contribucions Socials), l'aplicació de les quals augmenta la desigualtat de la renda inicial.** Malgrat això, l'estructura progressiva de l'IRPF aconsegueix absorbir aquesta desigualtat generada per les Cotitzacions Socials i la Imposició Indirecta, i a més corregir la desigualtat de la renda bruta de les llars. Després de l'aplicació de les quatre figures, l'índex de Gini de la renda neta d'impostos i cotitzacions socials de les llars és inferior al calculat per a la renda bruta, si bé la

distància major es produeix el 2010, escurçant-se el 2011.

Aquests resultats, ens avisen del risc d'escometre una futura reforma tributària que desplaci la pressió fiscal des de la imposició personal directa (IRPF) cap a la imposició indirecta (IVA i IIEE), com la que es planteja el Govern i recolza el Comitè d'Experts.

Lliçons de les conseqüències distributives de la política tributària durant aquest període de forta crisi econòmica

- En primer lloc, que **la redistribució només es pot esperar de l'IRPF**, donat que **l'aplicació de la imposició indirecta és inequívocament regressiva**, la qual cosa no és alguna cosa nou, donada la seva estructura de gravamen amb tipus proporcionals i propensions mitjanes al consum decreixents amb la renda. En aquest sentit, cal destacar que possibles mesures com les que han recomanat organismes internacionals (Comissió Europea, FMI i OCDE) d'elevat els tipus generals de l'IVA (per exemple del 21% al 23%) i de passar a gravar determinats consums bàsics al tipus general quan actualment són gravats a tipus inferiors, augmentarien la regressivitat de l'IVA, amb el consegüent efecte desigualador de la renda, ceteris paribus. Els augments també recomanats en els IIEE, encara que justificats per raons mediambientals o de penalització d'externalitats negatives (com en el cas del gravamen del tabac o de les begudes alcohòliques), sens dubte també aprofundirien en aquest efecte.
- Pel que fa a les **Cotitzacions Socials**, encara que el seu objectiu principal i gairebé únic ha de ser assegurar la sostenibilitat financera del sistema de pensions públiques contributives, la introducció de mesures tendents a la correcció de la regressivitat –conduint-les cap a la proporcionalitat– haurien de ser benvingudes, encara que resultin complicades d'articular. En aquest sentit, un augment significatiu de les bases de cotització màximes semblaria una mesura adequada per avançar en aquest objectiu.
- Davant aquest panorama distributiu, sembla evident que **és necessari preservar, quan no reforçar el caràcter progressiu de l'IRPF**. El seu comportament, fins i tot en un període de fort decreixement de la renda mitjana nominal de les llars pot considerar-se com de raonablement satisfactori. Això, a més, cal valorar que es tracta d'un impost amb importants disfuncionalitats respecte del gravamen uniforme de totes les rendes segons la seva font de procedència. No obstant això i malgrat la seva actual estructura dual –amb un gravamen molt més reduït per a les rendes del cabdal mobiliari financer–, podem parlar d'un comportament clarament progressiu, si bé seria desitjable comptar amb un eixamplament de les seves bases imposables, tant la gravada amb la tarifa general com la de l'estalvi. En aquest sentit, l'elevació de les rendes mitjanes gravades dels empresaris individuals i dels professionals sembla un requisit inajornable per a una propera reforma tributària, així com l'extensió del gravamen efectiu de les rendes del cabdal mobiliari financer, moltes de les quals queden actualment quasi-desfiscalitzades mitjançant el reconeixement d'instruments d'ajornament de la tributació, com és el cas dels fons d'inversió i les SICAV.
- Però en aquest augment de les bases imposables mitjanes no ha de passar-se per alt el paper que ha d'exercir la **lluita contra el frau fiscal**, veritable repte al que es ve enfrentant el nostre sistema tributari des de la seva modernització en plena transició democràtica a la fi dels

anys setanta. Si no s'aconsegueixen incloure a la generalitat de contribuents –conseqüència fiscal immediata de l'economia submergida– i es permeten tractaments clarament diferenciats en compliment fiscal respecte de la font de les rendes, la progressivitat efectiva de l'IRPF seguirà reduint-se, a pesar que es puguin incrementar els tipus legals de l'impost, que sempre recauran sobre les mateixes bases, les controlades per la seva naturalesa laboral.

- Una última consideració té a veure amb la temptació de descartar el **paper igualador que ha de tenir el sistema tributari**, emparant-se en què la redistribució més efectiva i eficient –en el sentit de menys distorsionant– és la que es produeix via despesa pública. Si ben això últim és cert en bona mesura, no és menys cert que un sistema tributari que sigui efectiu progressivament col·labora en la correcció de la desigualtat. Només cal fixar-se en l'evolució de l'índex de Gini de la renda abans d'impostos i cotitzacions socials: l'evolució de la desigualtat abans de correccions públiques ha estat creixent, la qual cosa ha de portar-nos a descartar el de vegades pretès comportament igualador del mercat.

Font: Elaborat per Jorge Onrubia (2014)¹⁴²

5 LA CIUTADANIA ACTIVA HA D'EXIGIR JUSTÍCIA FISCAL

“Són joves, en la seva majoria, i estan en permanent sintonia. Es mouen per tots costats, com les formigues, organitzant múltiples activitats (...) contra la dolorosa reforma fiscal.”

Sobre el Moviment Justícia Fiscal a la República Dominicana¹⁴³

Els impostos són necessaris per finançar les polítiques públiques, això és, la provisió universal de serveis públics de qualitat que garanteixin la igualtat d'oportunitats i la cohesió social. Articular impostos i inversió pública de manera equitativa, transparent i eficaç és la clau del sistema fiscal, i està en el cor del model social. Perquè a més de ser clau, ho sembli, és imprescindible que el pagament d'impostos sigui equitatiu (que tots i cadascun dels actors contribueixin en funció de la seva capacitat), i que la ciutadania conegui què es fa amb els impostos que paga; i per a això, la transparència de les institucions i la implicació activa de la ciutadania és fonamental. I perquè a més la ciutadania apreciï el valor que tenen els seus impostos, és necessari que aquests s'emprin bé, amb eficiència, qualitat i transparència, i que quan es malgasten, hi hagi mecanismes que ho corregeixin amb contundència.

La gran majoria de la ciutadania a Espanya compleix amb les seves responsabilitats fiscals. Però en aquest moment, una bona part de la societat està enormement frustrada per les evidències sobre l'injust del sistema tributari, perquè se li exigeix realitzar un gran esforç per fer front als objectius de dèficit, perquè mentre realitza aquest esforç a canvi rep constants retallades en les polítiques públiques de les quals hauria de beneficiar-se, i perquè veu que no hi ha una actuació contundent contra els qui abusen del sistema dilapidant els diners públics. L'opinió que les regles tributàries estan dissenyades per afavorir als més rics, és compartida pel 79% de la població.¹⁴⁴

Impostos per finançar polítiques socials

La resistència al pagament d'impostos acostuma a anar de la mà amb la percepció que el que es rep a canvi és insuficient. Les societats més igualitàries, cohesionades i desenvolupades són probablement les escandinaves, justament on el pagament d'impostos és més elevat i els serveis públics són millors. Són la prova que, si bé la igualtat total no és possible ni desitjable, aconseguir un equilibri social igualitari sí ho és. No obstant això, la mala gestió dels recursos públics, el balafament i la corrupció, tenen un efecte terrible com a desincentiu del compromís fiscal de la ciutadania. En aquest sentit, des de la ciutadania podem i hem de demandar a les institucions mecanismes que permetin conèixer, de manera immediata i comprensible per a qualsevol persona, com es gasten els recursos que entre tots generem.

Segons una enquesta del CIS de 2013,¹⁴⁵ prop del 47% dels espanyols consideren que els impostos són necessaris perquè l'Estat pugui prestar serveis públics. Però la gran majoria creu que estan rebent menys del que paguen i confien poc en la gestió de l'Estat: segons l'enquesta de l'Institut d'Estudis Fiscals¹⁴⁶ només el 43% dels enquestats manifestava que l'oferta de serveis i prestacions públiques justifica el pagament d'impostos, amb un valor de 2,4 sobre 4.

Pagar impostos sí, però paguem-los tots

La temptació de no pagar impostos és major si es percep que l'esforç que requereix no està repartit de manera justa, que els qui més recursos tenen no aporten en la mateixa proporció, o pitjor encara, si eludeixen les seves responsabilitats ja sigui gràcies a les esquerdes del sistema, o senzillament defraudant, i a mes surten impunes. I aquesta és l'opinió majoritària: el 87% dels espanyols opina que els impostos no es cobren amb justícia¹⁴⁷ i el 80% creu que els més rics paguen pocs impostos,¹⁴⁸ i aquesta percepció és major a Espanya que en altres països.

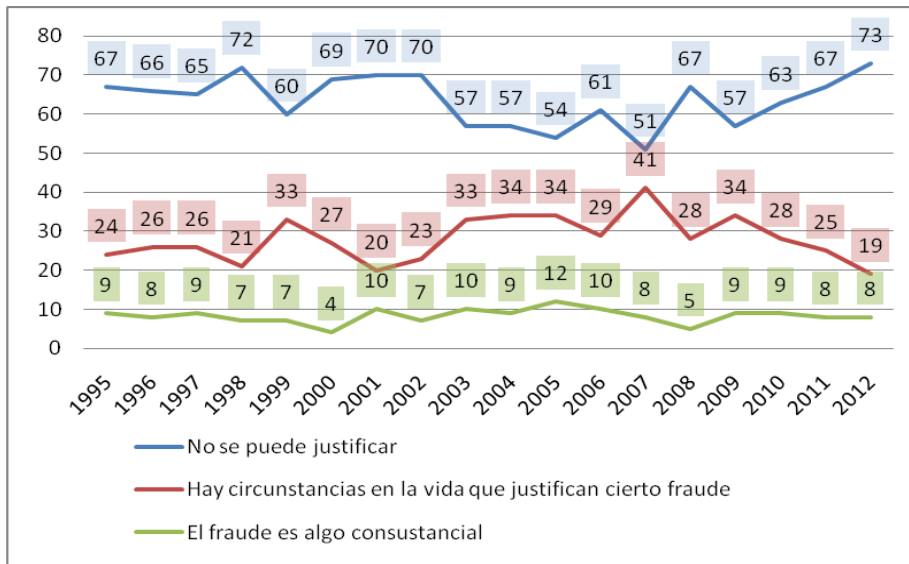
Per això, la ciutadania hem de demandar que la reforma fiscal que aprovi el Govern, desactivi alguns dels beneficis fiscals per a les grans fortunes i empreses i assegurari que la pressió fiscal real és equitativa per tots i totes.

El frau fiscal, la corrupció i la impunitat

D'acord amb el CIS (2013), prop del 95% dels espanyols creu que existeix molt o bastant frau fiscal, especialment en la política (els partits), les empreses i els rics, i que l'Administració fa poc o molt poc esforç a lluitar contra el frau. El 82% està d'acord en què l'evasió d'impostos és un gran problema a Espanya, i el 89% pensa que l'evasió i elusió la fan les grans fortunes.¹⁴⁹

L'Institut d'Estudis Fiscals indica que el 80% dels espanyols el 2012 opina que el compliment amb les obligacions fiscals ha empitjorat, i gairebé el 90% opina que el frau fiscal ha augmentat.¹⁵⁰ L'evolució de les opinions justificatives del frau fiscal (gràfic 13) és un bon indicador del nivell de susceptibilitat que s'ha generat amb la crisi, amb els nombrosos escàndols de corrupció i la impunitat davant aquests: des de 2009 cada vegada són més les persones que opinen que no es pot justificar el frau, i menys els que opinen que hi ha circumstàncies que ho justifiquen.

Gràfic 13: Evolució de les opinions justificatives del frau fiscal (en percentatge d'enquestats, període 1995-2011)

Font: "Opinions i actituds fiscals dels espanyols el 2012", IEF (2013) ¹⁵¹

Pel que fa als factors que influeixen en un millor compliment fiscal, l'enquesta del IEF (2012)¹⁵² assenjala el que els ciutadans sàpiguen que pagar els impostos és un deure cívic en el tercer lloc, sent el principal factor el que la majoria compleix perquè li retenen part del sou i sense que hi hagi una percepció clara que el frau ha disminuït. S'opina que els principals col·lectius defraudadors són els empresaris principalment, però també els professionals liberals i els treballadors autònoms, ja que les seves activitats estan sotmeses a un menor control per part de l'Administració.

És interessant sobre aquest tema saber les opinions sobre les causes del frau fiscal, ocupant el primer lloc (entre cinc possibilitats) la resposta "Els que més defrauden estan impunes" (amb un 49,3% d'enquestats que l'esmenten i el 26% que la col·loquen en primer lloc), mentre que la resposta "Els actuals impostos són excessius" ocupa el quart lloc (amb un 30,7% que l'esmenten i el 16,2% la col·loquen en primer lloc sent els professionals els que més justifiquen el frau.¹⁵³

Els Governaments a Espanya han recorregut a la promesa de baixar els impostos com a ganxo electoral, la qual cosa només s'explica si sabessin per endavant que això és el que la gent desitja. Les enquestes no els donen l'opinió: només un 14% dels enquestats opina que sense impostos viuríem millor, rebutjant-se per àmplia majoria les rebaixes d'impostos.¹⁵⁴ És a dir, si en lloc de desplegar promeses de rebaixes d'impostos i arguments que les justifiquin, el Govern s'emprés a explicar en què s'empra els diners recaptats i quin impacte té aquesta inversió pública en la societat, probablement la ciutadania seria més receptiva al pagament d'impostos, i aquestes promeses calrien menys. Tornant a l'exemple dels països escandinaus, quan el Govern de Dinamarca va anunciar en 2007 la seva intenció de rebaixar els impostos, la gent va sortir a protestar al carrer per impedir-ho (Dinamarca és un dels països amb impostos més alts, amb un esforç fiscal mitjà per sobre del 50%, i on la desigualtat social és menor).¹⁵⁵

La ciutadania activa ha d'exigir justícia fiscal

El paper de la ciutadania en la consecució d'un sistema fiscal just, en el qual es recapti de manera equitativa i es financin serveis públics de qualitat que garanteixin la igualtat d'oportunitats, és clau. Quan es va dur a terme la reforma fiscal de 1977-78 a Espanya, es va tractar de modificar la relació d'Hisenda amb els contribuents, al mateix temps que es van establir mesures de regularització fiscal amb la finalitat d'estimular la responsabilitat davant el canvi. Va ser una crida voluntarista, que no es va acompanyar dels mecanismes coercitius necessaris per verificar les obligacions impositives, per la qual cosa l'impacte recaptatori va ser petit.¹⁵⁶ No obstant això, la resposta ciutadana va ser sorprenentment alta si es té en compte que no s'havien previst sancions per incompliment. En aquell moment, la motivació per reconstruir el progrés a Espanya era molt alta, i estava unida a la idea de construcció col·lectiva de la democràcia. Un sistema que garantiria la igualtat d'oportunitats, l'Estat del Benestar i l'equiparació d'Espanya amb els països de l'entorn europeu, és a dir, tot el que es va identificar com "L'esperit de la Transició" basat en tres claus: 1. Construcció de l'Estat del Benestar, 2. Integració a Europa i 3. Modernització del model administratiu i tributari.

En les últimes dècades, i sobretot durant la bombolla econòmica de la dècada de 1995-2005, es va diluir la moral fiscal, arribant a ser més freqüent la justificació de l'ocultació de rendes i del falsejament de la informació. Amb l'impacte de la crisi i de les mesures que s'han adoptat en aquests últims anys, la ciutadania és més conscient de la necessitat de canviar l'estructura i la manera en què s'implementa el sistema fiscal (tant en recaptació com en despesa pública), i això és una oportunitat.

Per a això, és fonamental que es garanteixi la transparència i es fomenti el control ciutadà del frau tant en ingressos fiscals com en la despesa pública (per evitar corrupció), així com de mesures coercitives i sancionadores suficients per desincentivar-los. Això requereix obrir espais a la participació de la ciutadania en les institucions i en el disseny i seguiment de l'execució de les polítiques públiques.

Justícia fiscal a la República Dominicana: Un pont per construir ciutadania, desenvolupament i democràcia.

L'any 2004 un frau al banc Baninter va generar una crisi econòmica en la República Dominicana que va manar a un milió de persones a la pobresa d'un cop. El Govern va decidir utilitzar fons públics per evitar l'enfonsament de l'economia i, per enfrontar el dèficit que es va produir, va impulsar una reforma tributària i una retallada al pressupost de les polítiques socials. Van ser dos cops, un en cada galta de la ciutadania, primer la crisi i després les seves "solucions". Però ningú parlava d'això, era un tema que es discutia entre l'empresariat i el Govern, molt tècnic per obrir-ho al debat públic.

El Centre Bonó, una organització que treballa amb organitzacions dels barris urbans marginals de Santo Domingo, va decidir treballar el tema i va desenvolupar una proposta de reforma tributària que, sense afectar als més pobres de la societat, pogués recaptar prou per contenir el dèficit

públic però també elevar la inversió social del Govern. A partir de llavors, va començar un procés d'articulació amb altres organitzacions i moviments al voltant de la proposta creant així un nou actor en el debat econòmic, un actor que representava la veu dels afectats, la veu de la ciutadania més exclosa i que va aconseguir alguns importants assoliments en tributació i despesa social.

L'any 2010 va sorgir de nou el tema fiscal en els moviments socials, aquesta vegada des del costat del pressupost nacional, que van exigir al Govern augmentar la inversió en educació d'acord amb la Llei d'Educació que portava incomplint-se 13 anys, des de la seva promulgació, i que mantenia al país amb els pitjors resultats de la regió en aprenentatges dels estudiants. Va sorgir així la Coalició Educació Digna que exigia la inversió del 4% del PIB en educació i que va aconseguir mobilitzar a desenes de milers de ciutadans, convertint el tema en una prioritat nacional sota l'emblema dels paraigües grocs. A les eleccions presidencials de 2012 tots els candidats presidencials van integrar al seu programa el compliment del 4% del PIB per a l'educació i al pressupost de 2013 per primera vegada en la història es va complir la Llei d'Educació duplicant la inversió en aquest sector.

Quan el nou president, Danilo Medina, va prendre possessió a l'agost 2012, es va destapar que durant l'any electoral s'havia generat un dèficit fiscal d'un 8,5% del PIB de forma extrapressupostària. Evidentment les eleccions les va guanyar el mateix partit que va provocar el dèficit, cap funcionari va ser jutjat per això, i molts dels responsables segueixen ocupant avui els seus llocs. Simultàniament, el nou Govern va imposar una reforma tributària per cobrir el forat. En aquesta conjuntura neix Justícia Fiscal: un moviment ciutadà que va capitalitzar les lluites anteriors i que va arribar a congregar 11,000 persones al Parc Independència l'11 de novembre de 2012 per a sorpresa del Govern i molts uns altres, que no esperaven una reacció així de la ciutadania. El moviment social s'havia anat enfortint aconseguint importants triomfs en els últims anys, però sempre s'havien centrat en demandes concretes sense haver atacat directament a les estructures de poder. Justícia Fiscal i els múltiples moviments que van ser sorgint ho van fer, van posar noms i cognoms i van exigir conseqüències.

Font: Elaborat per Rosa María Cañete, directora d'Oxfam a la República Dominicana.

Quan el diàleg basat en drets entre els ciutadans i l'Estat es fractura, s'afebleix el sistema democràtic establert precisament per garantir tals drets. Aquesta feblesa lleva pressió als Governos per canviar el seu model de desenvolupament i el desenvolupament de polítiques sobre la base de les necessitats i els interessos de la majoria. Els moviments ciutadans a República Dominicana en l'última dècada demostren que les qüestions fiscals poden i han de ser una plataforma per a la sensibilització de la ciutadania sobre els drets, l'enfortiment de la participació ciutadana i la ruptura de les desigualtats de poder. Els moviments són líquids, s'enforteixen i afebleixen en funció de les conjuntures però la consciència col·lectiva i el saber fer es mantenen. La política fiscal és un paraigua sota el qual es poden abordar múltiples àrees temàtiques. Representa un procés a través del qual la ciutadania pot construir relacions més equitatives amb l'Estat, basades en drets i participació.

Per aconseguir una reforma cap a un sistema fiscal just, basat en una tributació justa que garanteixi el finançament de les polítiques socials, convidem a la ciutadania a participar activament en la campanya Justícia Fiscal, sumant-se a les nostres peticions, participant en els fòrums de debat sobre fiscalitat, impostos i polítiques públiques, i actuant de manera coherent tant en matèria tributària com en la defensa de les polítiques públiques. Entre tots i totes, hem de pressionar al Govern per aconseguir la reforma que necessita la ciutadania.

La reforma que necessita la ciutadania

Després de sis anys de mesures d'austeritat i retallades en polítiques socials, Espanya és avui el segon país més desigual d'Europa. Les conquestes socials aconseguides estan ara en perill, i la reforma fiscal proposada pel Govern és l'oportunitat de recuperar polítiques i drets socials com les rendes d'inserció, la sanitat i l'educació públiques i la cooperació per al desenvolupament.

Però només serà possible si aconseguim que la reforma sigui justa, i es pensi en benefici de la majoria i no en el d'uns pocs.

DECÀLEG PER A UNA REFORMA FISCAL JUSTA I EQUITATIVA

1. La política fiscal ha de combatre la desigualtat al marge d'interessos partidistes, contribuint a una societat més justa i equitativa.
2. Cal recaptar prou per finançar un model social que garanteixi serveis públics de qualitat i igualtat d'oportunitats.
3. Recaptar més no pot suposar augmentar l'esforç fiscal de les classes mitjanes i els més pobres. Qui més té, ha de contribuir més.
4. Les grans fortunes i les rendes del capital han de contribuir en major mesura, per reduir la pressió sobre els salaris i el consum.
5. Tots, empreses i individus, han de tributar en funció de la seva capacitat i de la seva activitat econòmica real, sense privilegis, ni excepcions.
6. S'ha d'aplicar "tolerància zero" al frau fiscal, incloent mesures que posin fre a la impunitat dels evasors.
7. Els privilegis i l'opacitat dels paradisos fiscals han de desaparèixer.
8. El sistema tributari ha de ser progressiu i equitatiu en el seu conjunt sense mesures que afavoreixin els interessos d'uns pocs.
9. Els beneficis fiscals han de ser excepcionals i solament han d'aplicar-se, si permeten crear valor real i durador (com la creació de noves ocupacions de qualitat).
10. Una bona política tributària requereix un debat públic obert, transparent i amb participació ciutadana.

6 RECOMANACIONS PER A UN SISTEMA FISCAL JUST

“Els impostos formalitzen les nostres obligacions envers el proïsme. Defineixen les desigualtats que acceptem i aquelles que col·lectivament busquem reduir. Defineixen qui és un membre de la nostra comunitat política, quina amplada té el cercle de el ‘nosaltres’ que tracem. Estableixen límits al que el nostre Govern pot fer. Al món modern, els impostos són el contracte social.”

Isaac Martin, Ajay Mehrotra i Monica Prasad, “The new fiscal sociology: taxation in comparative and historical perspective” (2009)

Com va dir un jutge del Tribunal Suprem dels Estats Units,¹⁵⁷ els impostos són el cost dels serveis públics, el preu de la civilització. Sense ells, no es pot garantir la provisió de salut i educació, la protecció social, les infraestructures, la recerca, ni la cooperació internacional. Una recaptació insuficient llastra el progrés i dificulta l'organització i funcionament de la societat de manera cohesionada. Un sistema tributari injust no compleix la seva funció redistributiva i dificulta la igualtat d'oportunitats, aprofundint les desigualtats en la societat.

Els Governos haurien de dissenyar canvis polítics articulats a través de sistemes fiscals justos. En aquest sentit, la reforma fiscal impulsada pel Govern d'Espanya i que aprovarà el Congrés pròximament, brinda una esplèndida oportunitat per conscienciar a la ciutadania, al sector empresarial i als polítics, sobre la necessitat d'escometre els canvis necessaris per garantir una societat més equitativa.

Avui és un imperatiu que Espanya deixi de ser el segon país més desigual d'Europa i recuperi les conquestes socials aconseguides en les últimes dècades. Per a això, és imprescindible impulsar una reforma fiscal que permeti finançar les polítiques socials després de les retallades sofertes en els últims cinc anys. Sense cap dubte, la política fiscal ajuda a corregir la desigualtat d'ingressos i d'oportunitats.

Recaptar amb justícia per blindar l'Estat del benestar, lluitar contra l'exclusió social i recuperar la solidaritat internacional, ha de ser l'objectiu de la reforma fiscal. I això només serà possible si el nou sistema tributari augmenta la seva eficàcia recaptatòria complint tres requisits:

1. Recaptar i redistribuir: ha d'incrementar-se la capacitat recaptatòria per finançar un model de serveis públics i protecció social de qualitat, sense que l'esforç recaigui injustament sobre els quals menys tenen.

2. Progressivitat i Equitat: que empreses i individus tributin en funció de la seva capacitat i de la seva activitat econòmica real.

3. “Tolerància zero” al frau fiscal: a través de mesures que combatin l'opacitat dels sistemes fiscals i la impunitat dels grans evasors tant en

l'àmbit domèstic com en l'internacional.

1. Augmentar la capacitat recaptatòria per blindar les polítiques socials

El sistema fiscal espanyol és avui ineficaç i insuficient, ja que no genera els recursos necessaris per finançar serveis socials públics de qualitat. Però, excepte pel que fa al pes del deute públic adquirit per salvar a la banca, no estem davant un problema de despesa sinó d'ingressos. El sistema tributari espanyol es troba asfixiat per la seva gran complexitat, la seva dispersió i per un nivell de progressivitat bastant limitat, la qual cosa frena també la confiança de la ciutadania en el propi sistema i alimenta la "irresponsabilitat fiscal".

És fonamental recuperar la capacitat recaptatòria, però de manera que el pes de la càrrega impositiva recaigui sobre tots els actors econòmics (empreses i individus), en funció de la seva capacitat i de la seva activitat econòmica real.

Per això, és prioritari augmentar la pressió fiscal efectiva que paguen les persones més riques i les grans empreses, la qual cosa facilitaria la redistribució de la riquesa i un finançament més sòlid i estable de polítiques socials públiques.

A més, s'haurien d'eliminar aquells tractaments privilegiats als quals tan sols es poden acollir uns pocs, i posar fi al frau fiscal, qüestions fonamentals en la recuperació dels principis d'equitat i en l'augment de la capacitat recaptatòria.

Per tant, el Govern ha de marcar-se com a prioritari **l'objectiu d'increment de la recaptació i el foment de la creació d'ocupació digna, juntament amb una anàlisi de l'impacte en equitat del conjunt de les reformes fiscals (de les figures tributàries) que s'abordin.**

2. Garantir la progressivitat i l'equitat en la reforma fiscal.

La progressivitat del sistema tributari espanyol ha de mesurar-se per l'impacte del conjunt del seu disseny, i no per una visió parcial de mesures (tipus de gravamen o beneficis) aïllades. Aquesta dimensió integral ha de garantir la veritable redistribució i la progressivitat del conjunt del sistema.

Per aconseguir-ho, aquestes són les mesures específiques que han d'engegar-se, combinant tres elements: una revisió de l'Impost de societats, una major contribució dels que més tenen i la protecció de l'esforç fiscal de les classes mitjanes i baixes.

2.1 Reformar en profunditat l'Impost sobre Societats:

- L'esforç ha de posar-se a apropar el tipus efectiu al tipus nominal (sense reduir aquest, no al revés) abans de plantejar-se qualsevol carrera a la baixa en els tipus del IS.

- Es tracta de realitzar un anàlisi objectiva de les deduccions i exempcions, valorant aquelles que realment contribueixen a la creació d'ocupació digna o dinamització de l'activitat econòmica i la innovació, eliminant els privilegis i tractaments fiscals que no aporten valor real.
- Tampoc poden ni han d'hipotecar-se possibles ingressos futurs amb mesures a curt termini que solament busquen la consolidació fiscal momentània, com el pagament anticipat de beneficis.
- És fonamental que desapareguin les ETVE (Empreses de Tinença de Valors), estructures tipus holding que amb prou feines tributen i que converteixen a Espanya en un veritable paradís fiscal. En la pràctica és una total defiscalització sense que a més venguen acompanyades de creació d'estructures productives al nostre país ni generin valor real i durador. És recomanable per tant tancar a inversors estrangers la possibilitat de crear societats sota aquesta forma jurídica, juntament amb els enormes privilegis fiscals que les acompanyen.

2.2 Gravar més als que més tenen i trencar els privilegis

- **Revisar la conformació i requisits de les SICAV**, per establir un percentatge màxim de participació entre un 2% i un 5% del capital social màxim de la SICAV fixat estatutàriament per evitar abusos, i equiparar la tributació dels beneficis als de les empreses. Retornar als serveis d'inspecció d'Hisenda (a l'AEAT) la competència de control i supervisió de les SICAV (ara en mans de la CNMV, que no exerceix aquesta funció). Igualment, cal plantejar cancel·lar els privilegis de figures similars com els SIF (fons d'inversió especialitzats, per les seves sigles en anglès) o les SOCIMI (Societats Anònimes Cotitzades d'Inversió Immobiliària) que funcionen com a vehicles perquè grans patrimonis puguin pagar menys imposats.
- **Reformar la tributació de les rendes de capital** i fer-la homogènia i equitativa amb el gravamen de les rendes salarials. És a dir, eliminar l'actual sistema dual de tractament de rendes (treball i capital) en l'IRPF, on a més, moltes de les rendes de capital aconseguen quedar-se pràcticament defiscalitzades gràcies a la utilització d'instruments com les SICAV (en la pràctica es converteixen en sistemes d'ajornament indefinit de la tributació). Això incorporaria automàticament major progressivitat a l'IRPF. Thomas Piketty suggereix que en països rics, podria aplicar-se un impost a les grans fortunes amb un tipus òptim superior al 80%, si s'aconseguís una certa integració geogràfica (per exemple, en el marc europeu).
- **Gravar l'acumulació de riquesa**: revisar l'impost sobre el Patrimoni i recuperar l'impost sobre les grans fortunes. Es tracta d'una mesura important per reduir la desigualtat econòmica a llarg termini, donat que la desigualtat en termes de riquesa és molt superior a la desigualtat de renda, i el seu gravamen és gairebé nul. L'impost sobre el patrimoni i les grans fortunes incorpora major progressivitat al sistema alhora que contribueix a contenir l'acumulació de riquesa i per tant la desigualtat neta. Aquest debat ja s'ha obert en molts països, fins i tot com a part d'una possible agenda internacional, i defensat per alguns economistes com Thomas Piketty, qui planteja l'aplicació d'un impost global a la riquesa a partir del 1% sobre el patrimoni net,

quan aquest superi el milió i mig d'euros.¹⁵⁸ En aquesta línia, proposem l'aplicació, sense bonificacions i amb criteris d'uniformitat, d'un gravamen sobre el patrimoni net total aplicable sobre el conjunt d'actius (mobiliaris o financers), amb un rang de progressivitat, a partir de 1% i mantenint un llindar adequat (actualment en 700.000 euros). També seria interessant valorar la integració d'aquest impost amb l'impost sobre la renda, per corregir situacions que podem trobar-nos en l'actualitat, quan algunes famílies, amb mínims ingressos salarials però amb grans fortunes de les quals obtenen escàs rendiment poden estar no tributant pràcticament gens.

- Harmonitzar amb aquest objectiu els **Impostos sobre Successions i Donacions**, acordant un mínim comú aplicable i trams exempts suficients que facin que no recaigui sobre el petit estalvi. Les successions i donacions no gravades limiten la igualtat d'oportunitats. Cal per tant considerar l'aplicació d'aquests impostos, com un important mecanisme per trencar amb els mecanismes que perpetuïn la desigualtat. Per tant, ha d'aconseguir-se una coordinació en la seva aplicació que porti a un tipus mínim harmonitzat reforçant la progressivitat, i amb mínims exempts que protegeixin els esforços i l'estalvi de les famílies.
- **Ampliar el disseny de la Taxa sobre les Transaccions Financeres (TTF) i garantir la destinació social dels fons que generi.** Ara que ja està acordat el disseny i data d'implementació de la primera fase de la Taxa a les Transaccions Financeres, és fonamental insistir en dues qüestions claus. D'una banda, el Govern ha de comprometre's a destinar els fons que es recaptin per aquesta via a combatre els reptes de la pobresa i el canvi climàtic a Espanya i fora d'Espanya. D'altra banda, ha de considerar-se la necessitat d'ampliar la seva cobertura en fases futures fins a aconseguir un nivell tan ampli com el que proposava la proposta de Directiva inicial de la Comissió Europea, incloent tots els productes derivats i la compra-venda de bons.

2.3 Protegir l'esforç fiscal dels que menys tenen

- **Evitar una major pressió sobre la imposició indirecta (l'IVA).** És fonamental contenir l'increment en la pujada dels impostos al consum i realitzar una anàlisi racional dels tipus més reduïts per evitar un disseny regressiu, o suposaria un greu perjudici en la renda disponible del ciutadà mitjà i dels més vulnerables. No poden estar tractats al mateix nivell productes de consum superflu com a productes de consum essencial. En aquest sentit, és clau recuperar les exempcions suprimides per a alguns conceptes en matèria sanitària i l'educació, com per exemple l'IVA reduït del material escolar. I evitar el càstig a sectors fonamentals per a l'economia espanyola i per a qualsevol societat, com el tipus màxim aplicat avui a la cultura.
- **Blindar les cotitzacions a la Seguretat Social** que, com s'ha vist, són el component principal del sistema fiscal i bàsic per a la sostenibilitat de la protecció social a Espanya. En realitat, es tracta d'un salari diferit que es materialitza en les prestacions a les quals dóna dret en el futur: rebaixar-les és rebaixar els salaris. Una

temptació a curt termini per als Governos a la qual no han de recórrer si pensen en les properes generacions i no en les properes eleccions.

3. Lluitar contra el frau: acabar amb l'evasió i elusió fiscal.

La lluita contra l'evasió i l'elusió fiscal té un enorme potencial recaptatori a més d'un efecte fonamental en la recuperació dels principis d'equitat i en la confiança dels ciutadans en el sistema tributari. Permetria crear condicions més justes per a l'acompliment de l'activitat empresarial, ja que les empreses que ara mateix poden crear complexos sistemes d'elusió fiscal perdrien el seu avantatge sobre aquelles que no recorren a aquests sofisticats entramats i assumeixen per tant una major contribució fiscal.

Per combatre eficaçment l'evasió i l'elusió fiscal, és necessari engegar mesures que corregeixin les febleses del sistema i la impunitat dels evasors tant en l'àmbit domèstic com en l'internacional. Moltes d'aquestes mesures estan ja en l'agenda política, és hora que no quedin diluïdes per les pressions de països o empreses interessades, o per la falta de voluntat política.

Les enquestes d'opinió reflecteixen el suport ciutadà enfront del frau, la qual cosa és senyal que les autoritats tenen una oportunitat única per actuar amb contundència en la seva eradicació a tots els nivells.

Dins de l'Estat espanyol

- Facilitar l'accés a la **llista de paradisos fiscals** aplicable en el cas d'Espanya i garantir una major transparència en les modificacions que es donen en aquesta llista, després de la signatura de convenis de doble imposició o acords d'intercanvi d'informació.
- **Incrementar els recursos materials i humans per a la lluita contra el frau**, començant per l'Agència Estatal d'Administració Tributària (AEAT), però també de manera coordinada amb la inspecció de la Seguretat Social. A més, han de desenvolupar-se instruments públics de mesurament quantitatiu i qualitatiu del frau, de manera que es pugui fer seguiment dels avanços realitzats, així com garantir la rendició de comptes en els espais institucionals.
- Potenciar les actuacions d'inspecció en l'àmbit de la recerca, en lloc de la mera comprovació de dades, especialment dels grans contribuents.
- Per pal·liar l'economia submergida, es proposen mesures dirigides a la simplificació del compliment tant en procediment com en quantia a tributar, de manera que s'incentivi el compliment voluntari i la formalització també en la seguretat social.
- Augmentar la sensibilització fiscal de la ciutadania, començant per la recuperació de l'assignatura Educació per a la Ciutadania, que havia d'incidir sobre aquests aspectes (entre uns altres).
- Perquè la sensibilització ciutadana sigui efectiva, exigir exemplaritat a tots els càrrecs públics tant en el compliment de les seves obligacions

fiscals com en el bon ús dels recursos públics. Exigir responsabilitats polítiques quan el seu comportament no és exemplar, i agilitar els processos per esclarir els casos investigats per la justícia.

- Garantir una participació ciutadana activa i efectiva en la política fiscal mitjançant la transparència en la informació i l'accés al procés de presa de decisions i a la rendició de comptes. Una bona política tributària requereix un debat públic obert, transparent, ben informat i basat en dades actualitzades i fiables.

En l'àmbit internacional

És imprescindible avançar en tres direccions:

1. Transparència sobre la informació financera

2. Cooperació fiscal entre països

3. Canvis legislatius internacionals

- **Recolzar la reforma del sistema fiscal internacional**, dins del procés llançat per l'OCDE baix mandat del G20, conegut com BEPS (Erosió de les Bases Imposables i Traslats de Beneficis, per les seves sigles en anglès) i que ha de ser finalment aprovat al desembre de 2015. Est és un procés històric i més que necessari, amb capacitat per revertir una eterna discussió entre legalitat i responsabilitat en les practiques de les empreses. Però cal dotar-ho d'ambició política perquè respongui als interessos de tots, i no quedi diluït sota les pressions de grans corporacions o els interessos d'alguns Estats. Han de crear-se també els espais perquè els països en desenvolupament puguin participar en igualtat de condicions en els processos de presa de decisió.
- **Crear una llista negra europea de paradisos fiscals amb caràcter vinculant**, que permeti desenvolupar una estratègia coherent per lluitar contra els paradisos fiscals. Els països de la UE han de publicar una llista negra comuna basada en criteris objectius, que identifiqui a les jurisdiccions que no cooperen i garanteixi una major coordinació de les sancions. Els països inclosos en aquesta llista s'enfrontarien automàticament a mesures sancionadores de tots els Estats membres. També es penalitzaria a les empreses europees que no compleixin amb la normativa fiscal de la UE i utilitzin paradisos fiscals per reduir la seva contribució fiscal.
- **Reforçar la cooperació entre administracions tributàries**. Ha de fer-se efectiva l'engegada d'un estàndard pel de intercanvi automàtic d'informació fiscal basat en la multilateralitat, que no bloquegi l'accés i rastreig d'informació d'activitats situades en paradisos fiscals o en jurisdiccions poc cooperatives. Aquest mecanisme és clau per trencar amb els principis d'opacitat entre administracions tributàries. Espanya forma part d'un grup de cinc països europeus (G5) pioners a accelerar aquest procés, que ha de servir d'exemple a altres països.
- **Posar fi a les "empreses pantalla" mitjançant registres públics sobre els titulars reals de les empreses**. Cal trencar els tallafocs que impedeixen l'accés al treball efectiu contra el frau fiscal. Seguint l'exemple de Regne Unit i França, Espanya pot impulsar l'establiment

de **registres públics de beneficiaris reals i últims de les empreses** que desentranin la madeixa d'empreses fantasmes i testaferros, i que han d'estar a la disposició del públic en general, i no ser d'accés restringit.

- **Millorar la transparència sobre la informació financera de les grans empreses**, especialment les multinacionals. Les empreses han de facilitar de forma pública i accessible la llista de totes les filials i els països en els quals l'empresa està operant, incloent dades país per país sobre les seves activitats (per exemple vendes, volum de producció, etc.), la seva contribució fiscal, pagaments a Governos, nombre d'empleats i actius.
- El Govern també ha d'impulsar a través de la cooperació al desenvolupament i els espais multilaterals en els quals participa, la **construcció de pactes fiscals per la igualtat als països menys avançats**. En aquesta línia, i reforçant la coherència de les seves polítiques, no hauran de promoure's pràctiques fiscals (per exemple en les quals vinculin la tributació de les empreses espanyoles en l'exterior) que suposin un perjudici per a la pròpia capacitat recaptatòria i redistributiva en aquests països.

Totes aquestes mesures podrien contribuir a disminuir la desigualtat sense frenar el creixement econòmic, i garantirien el finançament públic, suficient i estable dels serveis socials bàsics de qualitat i de la protecció social dels grups de població més vulnerables. Una fiscalitat justa és un pilar imprescindible per aconseguir una societat més justa i cohesionada.

NOTES

- ¹ Aquesta cita és de: "Precariedad y Cohesión Social", Análisis y Perspectivas 2014, Fundación FOESSA (febrer 2014); però altres informes, d'organitzacions com Unicef, Safe the Children, Médicos del Mundo, la Red Europea contra la Pobreza (EAPN) i el mateix Oxfam Intermón, han analitzat l'augment de la pobresa i l'exclusió social a Espanya.
- ² Entrevista a Thomas Pikety en el New York Times, 20 d'abril de 2014, http://www.nytimes.com/2014/04/20/business/international/taking-on-adam-smith-and-karl-marx.html?smid=fb-nytimes&WT.z_sma=BU_TOA_20140421&bicmp=AD&bicmlukp=WT.mc_id&bicmst=1388552400000&bicmet=1420088400000&_r=1
- ³ Si bé la fiscalitat es refereix al conjunt de la recaptació i la despesa pública, per alleugerir la redacció en línia amb els usos comuns del llenguatge, d'ara endavant en parlar de fiscalitat ens referirem a la política tributària, és a dir, a la recaptació, si no s'especifica el contrari.
- ⁴ Lagarde, Christine; Directora del Fons Monetari Internacional, en el Fòrum de Davos 2014; <https://www.imf.org/external/hp/speeches/2013/012313.htm>
- ⁵ Tacke, T. y Waldmann, R. (2013), 'Infant mortality, relative income and public policy', Applied Economics Vol 45 Issue 22. <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00036846.2012.705429> Applied Economics; citat en E. Seery (2014) 'Gobernar para la mayoría: Servicios públicos contra la desigualdad', Oxfam, <http://www.oxfamintermon.org/sites/default/files/documentos/files/bp182-public-services-fight-inequality-030414-es.pdf>
- ⁶ Cavero, T. y Poinasamy, K. (2013), 'La trampa de la austeridad: El verdadero coste de la desigualdad en Europa', Oxford: Oxfam, <http://www.oxfamintermon.org/sites/default/files/documentos/files/bp174-cautionary-tale-austerity-inequality-europe-120913-es.pdf>
- ⁷ Els informes publicats en aquesta línia són: 'Crisis, desigualdad y pobreza. Aprendizajes desde el mundo en desarrollo ante los recortes sociales en España' (diciembre 2012); 'La trampa de la austeridad. El verdadero coste de la desigualdad en Europa' (septiembre 2013) i 'Gobernar para las élites. Secuestro democrático y desigualdad económica', amb el seu annex 'Reflexiones para España' (enero 2014), disponibles a: <http://www.oxfamintermon.org/es/informate/publicaciones/estudios>
- ⁸ Lagarde, C. (2014) *Ibid.*
- ⁹ Excepte quan s'entengui la necessitat de corregir distorsions, impulsar activitats o protegir a determinats sectors socials.
- ¹⁰ Ayala Cañón, L.; Martínez López, R. Ruiz-Huerta Carbonell, J. (2013), 'Desigualdad y distribución en los países de la OCDE', pg. 32, 1er Informe sobre la Desigualdad en España 2013, Fundación Alternativas
- ¹¹ *Ibid.*
- ¹² BID (Recaudar no basta. 2013) i CEPAL, Febrero 2013. Panorama Fiscal de América Latina y el Caribe. Reformas tributarias y renovación del pacto fiscal.
- ¹³ Veure gràfic 5 de Descens de tipus impositius màxims en països seleccionats (França, Regne Unit, Estats Units, Suècia, França i Alemanya, 1975-2007), a Fuentes-Nieva, R. y Galasso, N. (2014), 'Gobernar para las élites. Desigualdad económica y secuestro democrático', Oxfam, <http://www.oxfamintermon.org/sites/default/files/documentos/files/bp-working-for-few-political-capture-economic-inequality-200114-es.pdf>
- ¹⁴ En dos terços dels països de l'OCDE dels quals hi ha dades, la desigualtat de les rendes de capital va augmentar més que la desigualtat dels salaris. Segons dades de l'informe de de l'OCDE sobre l'evolució de la desigualtat als països desenvolupats, publicat en 2011, i citat per Ayala Cañón, Luis; Martínez López, Rosa; Ruiz-Huerta Carbonell, Jesús (2013), 'Desigualdad y distribución en los países de la OCDE', pg. 32, 1er Informe sobre la Desigualdad en España 2013, Fundación Alternativas
- ¹⁵ Veure gràfic 2 d'Augment de la desigualtat als països de renda mitjana seleccionats (Indonèsia, Xina, Índia, Pakistan i Nigèria), a Fuentes-Nieva, R. *et al* (2014). *Ibid.*
- ¹⁶ <http://www.cepal.org/publicaciones/xml/7/48077/ReformaFiscalenAmericaLatina.pdf>
- ¹⁷ Per veure quins han estat els factors que han contribuït a aquesta disminució, veure: CEPAL (Comisión Económica para América Latina y el Caribe) (2011), 'Panorama social de América Latina 2011', versión preliminar, Santiago de Chile.
- ¹⁸ Ortiz, I. y Cummins, M. (2011), 'Global Inequality: Beyond the Bottom Billion. A Rapid Review of Income Distribution in 141 Countries', Social and Economic Policy Working Paper, Nueva York, UNICEF, http://www.unicef.org/socialpolicy/files/Global_Inequality.pdf
- ¹⁹ La despesa pública rondava el 20% del PIB. Es calcula que la meitat de l'augment de la pobresa en aquest període es va deure a la redistribució a favor de les persones més riques.
- ²⁰ Veure varis capítols a CEPAL i CIDOB (2012), 'Reforma fiscal en América Latina: ¿Qué fiscalidad para qué desarrollo?', <file:///C:/Documents%20and%20Settings/itmoxx/Esitorio/ReformaFiscalenAmericaLatina.pdf>

- ²¹ Lustig, N. (2012), 'Taxes, Transfers, and Income Redistribution in Latin America', Inequality in Focus Volumen 1(2): Juliol de 2012, Banc Mundial, <http://siteresources.worldbank.org/EXTPOVERTY/Resources/InequalityInFocusJuly2012FINAL.pdf>
- ²² A Mèxic, i fins i tot a Brasil, a través del seu llorejat programa de transferència de efectiu Bolsa Família, l'educació i la sanitat tenen un impacte en la reducció de la desigualtat econòmica dues vegades superior al impacte dels impostos i les ajudes. A Argentina, els serveis públics de salut i educació tenen un impacte quatre vegades més gran que els impostos i les ajudes, mentre que a Bolívia, país que compta amb un sistema impositiu enormement agressiu, que depens dels gravàmens al consum, els impostos i les ajudes tenen avui un escàs impacte en la lluita contra la desigualtat.
- ²³ Unternaehrer (2013) citant A. Acosta (2012); <http://policy-practice.oxfam.org.uk/publications/development-finance-and-inequality-good-practice-in-ecuador-rwanda-and-thailand-297150>
- ²⁴ *Ibid.*
- ²⁵ "Sistemas tributarios de América Latina: situación actual, reformas y políticas para promover la cohesión social" (IEF, 2009) i "Sistemas fiscales y procesos de desarrollo: elementos para el debate de América Latina" (UCM, 2012)
- ²⁶ "Pactos por la igualdad", CEPAL. http://www.cepal.org/publicaciones/xml/7/52307/2014-SES35_Pactos_para_la_igualdad.pdf
- ²⁷ Olier, C. (2014), blog d'Oxfam, <http://blogs.oxfam.org/en/blogs/14-02-10-3-ways-tax-can-help-close-inequality-gap>
- ²⁸ Cantó, O. (2013), 'Los efectos redistributivos de las políticas públicas de carácter monetario: un análisis de micro simulación con EUROMOD', 1er Informe sobre la Desigualdad en España 2013, Fundación Alternativas
- ²⁹ Dades d'Eurostat per 2012. Només 8 dels 27 països tenen una pressió inferior (Irlanda, Eslovàquia, Letònia, Estònia, Polònia, Romania, Bulgària i Lituània) http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Tax_revenue_statistics_-_government_revenue_from_taxes_and_social_contributions
- ³⁰ Eurostat, http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_structures/index_en.htm, última consulta 12 de maig de 2014
- ³¹ Cantó, O. (2013). *Ibid.*
- ³² El tipus marginal màxim per a les rendes més altes s'estableix en general al 52%, encara que varia per Comunitats Autònomes. Així, a Catalunya i Andalusia s'arriba al 56%, a Astúries és 55,5%, a Cantàbria i Extremadura 55%, i a Madrid més baix, 50,9%.
- ³³ Dades del Tax Policy Center, actualitzats el 14 d'abril de 2014, disponibles a: <http://www.taxpolicycenter.org/taxfacts/displayafact.cfm?Docid=105>; en base a dades per 1975-1999 de World Tax Database, Office of Tax Policy Research. (<http://www.wtdb.org/index.html>; de juliol 2002), i per 2000-2008, d'OECD Tax Database, Table I.7. (<http://www.oecd.org/tax/tax-policy/tax-database.htm#pir>)
- ³⁴ Braña, F. J.; Alonso, N.; Díaz de Sarralde, S.; Cruzado, C. y Mollinedo, J. M., '¿Qué hacemos con la fiscalidad?', de pròxima edició (prevista el 2014).
- ³⁵ *Ibid.*
- ³⁶ *Ibid.*
- ³⁷ <http://www.boe.es/boe/dias/2008/12/25/pdfs/A51998-52024.pdf>
- ³⁸ Elevant el mínim exempt a 700.000 euros i 300.000 euros en el cas de l'habitatge habitual
- ³⁹ REAF, "Panorama de la fiscalidad autonómica y foral 2013", Economistas, Conejo General; <http://s01.s3c.es/imag/doc/2014-02-27/16.Fiscal.pdf>
- ⁴⁰ Els professionals per compte propi, autònoms, es consideren també empreses però són persones físiques, no jurídiques, i no estan subjectes a l'Impost de societats.
- ⁴¹ Dades de Braña *et al.* (2014), *Ibid.* obtingudes de les memòries de l'Agència Tributària espanyola.
- ⁴² El PIB de 2007 va ser d'1.048.883 milions d'euros i en 2010 d'1.053.161 milions d'euros, per la qual cosa va disminuir menys d'un 0,5% entre aquests anys.
- ⁴³ De la Torre, F. (2014). '¿Hacienda somos todos? Impuestos y fraude en España'. Debate, Penguin Random House grupo Editorial, S.A., Barcelona; març de 2014.
- ⁴⁴ Montero, D. (2012), "El Club de los Pringaos", La Esfera de los Libros, S.L., Madrid, 2012.
- ⁴⁵ L'IRPF espanyol vigent des de 2007 té estructura dual, amb una base de l'estalvi que gravava els rendiments del capital financer i els guanys de capital derivades de la transmissió d'actius al tipus proporcional del 18% (amb exempció de 1500 euros per als dividends). En 2010 es van establir dos trams, un del 19% per als primers 6.000 euros i un altre del 21% per més de 6.000 euros.
- ⁴⁶ El tipus marginal màxim per a les rendes més altes s'estableix en general al 52%, encara que varia per Comunitats Autònomes. Així, a Catalunya i Andalusia s'arriba al 56%, a Astúries és 55,5%, a Cantàbria i Extremadura 55%, i a Madrid més baix, 50,9%.

⁴⁷ Braña *et al.* (2014). *Ibid.*

⁴⁸ *Ibid.*

⁴⁹ Les SICAV són una figura d'inversió col·lectiva creada en 1983. Són un instrument financer que permet invertir diners i diferir el pagament anual d'impostos, (de la mateixa manera que ocorre amb els fons d'inversió), però en aquest cas a través de la creació d'una societat anònima l'objecte social de la qual és invertir en actius financers. Mitjançant aquest instrument els accionistes de la SICAV tributen per les plusvàlues una vegada materialitzin aquestes, repartint dividends o venent les accions de la SICAV amb plusvàlues al tipus establert per a les rendes de capital a Espanya. Les SICAV són sovint vistes com a eines legals de les grans fortunes per evadir impostos, que arriben a les 100 persones necessàries gràcies a individus que només aporten el seu nom a la societat (coneguts com a socis de palla o mariachis). Sovint aquests estan molt relacionats amb l'inversor que aporta la major part del capital (llaços de subordinació, familiars...). Des d'aquest punt de vista, la SICAV deixaria de funcionar com a instrument col·lectiu per convertir-se en una forma de gestió d'un patrimoni individual. Aquesta crítica està recolzada d'una banda dels inspectors d'Hisenda. Veure: http://es.wikipedia.org/wiki/Sociedad_de_inversi%C3%B3n_de_capital_variable

⁵⁰ De la Torre Díaz, F., 'SICAV: una reforma necesaria', ATTAC Madrid <http://www.attacmadrid.org/d/11/090902191900.php>

⁵¹ Público.es, 'Vías de escape para que los ricos paguen menos', 18 de setembre 2011, <http://www.publico.es/dinero/396933/vias-de-escape-para-que-los-ricos-no-paquen-impuestos>

⁵² Dades obtingudes de la web de la Comissió Nacional del Mercat de Valors, última consulta realitzada el 21 de maig de 2014, <http://www.cnmv.es/Portal/Consultas/EntRegIIIC.aspx>

⁵³ Des de 2010, hi ha restriccions i no es pot treure diners de les *SICAV sense pagar al fisc, com havia ocorregut fins a setembre de 2010, disfressant les retirades de liquiditat com a reduccions de capital o repartiment de la cosina d'emissió. S.R. Arenes "Las SICAV dejan atrás el glamour al perder dinero", Diario *Pública*, 3 de gener de 2012. <http://www.publico.es/dinero/415078/las-sicav-dejan-atras-el-glamour-al-perder-dinero>

⁵⁴ Caverro, T. (2012), 'Crisis, desigualdad y pobreza', Oxfam Intermón, desembre 2012

⁵⁵ Més informació a: <http://www.expansion.com/2010/05/31/inversion/1275341343.html>

⁵⁶ Dades obtingudes per Sustentia de l'Agència Tributària. El total de la recaptació per impost de societats en 2011 va ser de 12.665 milions d'euros, dels quals, 3.012 milions (el 24%) va provenir de les grans empreses, i 9.653 milions d'euros (el 76%) de les PIMES.

⁵⁷ Dades obtingudes per *Sustentia de l'Agència Tributària. Els resultats comptables totals de les empreses en 2011 van ser de 143.889 milions d'euros, dels quals 85.948 milions d'euros (el 60%) provenien de grans empreses, i 57.941 milions d'euros (el 40%) de PIMES.

⁵⁸ Segons dades de l'Agència Espanyola de l'Administració Tributària (*AEAT) per 2012, http://www.agenciatributaria.es/static_files/AEAT/Estudios/Estadisticas/Informes_Estadisticos/Informes_Anuales_de_Recaudacion_Tributaria/Ejercicio_2012/IART_12.pdf

⁵⁹ Les dades incloses indiquen el tipus abonat sobre el resultat comptable, i moltes vegades s'indica que és més apropiat fer-ho sobre la base imposable, i parlar llavors de tipus efectiu. Aquest és un criteri tècnic i, en tot cas, és molt més indicatiu donar la dada referida al resultat comptable, es cridi o no tipus efectiu. En tot cas, la diferència entre el resultat comptable i la base imposable ho componen la variada gamma d'exempcions fiscals a les quals s'acullen les empreses, que és justament un dels temes que es pretén denunciar.

⁶⁰ El tipus efectiu mitjà d'impostos (IRPF, IVA i impostos especials) que va pagar un ciutadà mitjà a Espanya en 2011 és del 21,8%. Si s'inclouessin també les cotitzacions socials, el tipus efectiu mitjà ascendia a un 26,1% en 2011. Sobre la base de dades d'Onrubia, Jorge i Rodado, María del Carmen (2014), "Análisis de la Presión Fiscal por Niveles de Renta en España (2009-2011)", pròxima publicació per Oxfam Intermón, maig 2014.

⁶¹ Dades obtingudes per Sustentia de l'Agència Tributària.

⁶² http://serviciosweb.meh.es/apps/publicacionpresupuestos/pdf/Resumen_ejecutivo_presupuestos_2014.pdf

⁶³ Dades obtingudes per Sustentia de l'Agència Tributària i contrastats amb les memòries de les empreses.

⁶⁴ Inspirat en una part del llibre de Montero, D. (2012). *Ibid.*

⁶⁵ Segons el Forbes Global 2000, un índex de les majors empreses que confecciona la revista Forbes per establir un rànquing basat en una ponderació d'actius, facturació, beneficis i valor de mercat, en 2011 les 10 empreses espanyoles de major grandària van ser Santander, Telefónica, BBVA, Iberdrola, Repsol, Gas Natural, La Caixa, Mapfre, Inditex i ACS. Les dades de cada empresa s'han obtingut en les seves memòries respectives per 2011.

⁶⁶ Els Pressupostos Generals de l'Estat 2014 preveuen 4.000 milions d'euros per a salut que, si bé és una competència cedida a les Comunitats Autònomes, inclou 3.500 milions d'euros per a hospitals, serveis assistencials i centres de salut.

⁶⁷ Memòria Anual del BBVA en 2013 inclou un quadre en la nota 21 que tracta sobre actius i passius fiscals amb les dades indicades.

⁶⁸ Segons la nota 21 de la Memòria Anual 2010 d'Abengoa, amb 263 milions de resultat, Abengoa va tenir una liquidació d'Impost de Societats al seu favor de 441.000 milions d'euros.

- ⁶⁹ Dades sobre la base de la Memòria de Beneficis Fiscals de 2012, als Pressupostos Generals de l'Estat, publicats per GESTHA, "Espanya recaptaria 5.000 milions amb una taxa a les operacions financeres", l'ó Comunicació. GHESTA, Tècnics del Ministeri d'Hisenda. 19 de juny de 2012. <http://www.ioncomunicacion.es/noticia.php?id=%2012539>
- ⁷⁰ La Comissió Europea estima que la TTF pot generar entre 30.000 i 35.000 milions d'euros a l'any. Un recent estudi de l'Institut Alemany de Recerca Econòmica (DIW) calculava que la recaptació superaria els 37.000 milions d'euros a l'any. A Espanya es recaptaran 5.000 milions d'euros aplicant la proposta de la Comissió. Veure: http://www2.weed-online.org/uploads/diw_document_english_translation_summary.pdf
- ⁷¹ http://economia.elpais.com/economia/2014/05/07/actualidad/1399492001_722841.html
- ⁷² Brasil inclou Espanya a la seva llista de centres offshore (ver: <http://www.receita.fazenda.gov.br/Legislacao/Ins/2010/in10372010.htm>)
- ⁷³ Data Inxex del Ministerio de Comercio, última consulta, 12 de maig de 2014, <http://datainxex.comercio.es/CabeceraPersonalizada.aspx>
- ⁷⁴ Nota de premsa del Ministeri d'Economia i Competitivitat; <http://www.mineco.gob.es/portal/site/mineco/menuitem.ac30f9268750bd56a0b0240e026041a0/?vgnextoid=a041e55effed4410VgnVCM1000001d04140aRCRD&vgnnextchannel=864e154527515310VgnVCM1000001d04140aR CRD>
- ⁷⁵ http://elpais.com/diario/2011/02/27/economia/1298761201_850215.html
- ⁷⁶ <http://www.expansion.com/2009/11/29/empresas/1259531207.html>
- ⁷⁷ <http://arndigital.com/economia/noticias/3059/la-figura-juridica-de-las-etve-permite-la-elusion-fiscal-en-espana/>
- ⁷⁸ Veure per exemple: <http://www.eleconomista.es/interstitial/volver/aciertoabril/espana/noticias/4407294/11/12/Exteriores-ofrece-no-pagar-impuestos-para-atraer-multinacionales-a-Espana.html#.Kku82TeeINt9UVE> ; <http://www.ft.com/cms/s/0/a3838c38-2398-11e3-98a1-00144feab7de.html#axzz31ftBew46> ; <http://www.eleconomista.es/legislacion/noticias/4253066/09/12/Los-paraisos-fiscales-espanoles-dan-problemas.html#.Kku80vjDQ6UImbQ>
- ⁷⁹ <http://www.zoomnews.es/250746/economia/finanzas-y-mercados/las-multinacionales-extranjeras-espana-siguen-eludiendo-pago-imp>
- ⁸⁰ <http://arndigital.com/economia/noticias/3059/la-figura-juridica-de-las-etve-permite-la-elusion-fiscal-en-espana/>
- ⁸¹ <http://www.investinspain.org/invest/es/index.html>
- ⁸² El Economista, 19 de novembre de 2012, http://www.clipmedia.net/ficheros/2012/11_nov/so571.pdf
- ⁸³ De la Torre, F. (2014). *Ibid.*
- ⁸⁴ Més informació a: http://cincodias.com/cincodias/2013/01/28/economia/1359623206_850215.html
- ⁸⁵ Enquesta encarregada per Oxfam a diversos països, inclosa Espanya, al 2013
- ⁸⁶ En concret, l'estimació és de 59.515 milions d'euros, i no inclouen les quotes no ingressades en la Seguretat Social. Segons la segona part de l'últim Informe de la Lluita Contra el Fraud Fiscal en l'Agència Tributària elaborat pels Tècnics del Ministeri d'Hisenda (GESTHA) a partir de l'última estadística de l'IRPF-2009, declarat al juny de 2010. Dades de GESTHA, "El frau en grans empreses triplica al de pimes i autònoms", l'ó Comunicació. GHESTA, Tècnics del Ministeri d'Hisenda. 9 d'agost de 2011. <http://www.ioncomunicacion.es/noticia.php?id=10723>
- ⁸⁷ <http://dondevanmisimpuestos.es/#focus=TOTAL&year=2014&view=uk-bubble-chart> ; http://serviciosweb.meh.es/apps/publicacionpresupuestos/pdf/Resumen_ejecutivo_presupuestos_2014.pdf
- ⁸⁸ Dades de GESTHA, "El fraude en grandes empresas triplica al de pymes y autónomos", l'ó Comunicació. GHESTA, Tècnics del Ministeri d'Hisenda. 9 d'agost de 2011. <http://www.ioncomunicacion.es/noticia.php?id=10723>
- ⁸⁹ El 17% (10.150 milions) a PIMES, el 8,6% (5.111 milions d'euros) a autònoms, i el 2,6% (1.546 milions d'euros) corresponen al frau no empresarial (com són el frau en les plusvàlues, els arrendaments, les rendes del treball o del capital, etc.). Dades de GESTHA, "El fraude en grandes empresas triplica al de pymes y autónomos", l'ó Comunicació. GHESTA, Tècnics del Ministeri d'Hisenda. 9 d'agost 2011. <http://www.ioncomunicacion.es/noticia.php?id=10723>
- ⁹⁰ GESTHA (2011). *Ibid.*
- ⁹¹ La previsió per al pagament del deute públic als Pressupostos Generals de l'Estat de 2014, són 36.600 milions d'euros (<http://dondevanmisimpuestos.es/#focus=TOTAL&year=2014&view=uk-bubble-chart>)
- ⁹² Organización Profesional de Inspectores de Hacienda del Estado, "Problemas de la Agencia Tributaria en la lucha contra el fraude fiscal", març 2013; <http://www.gempasweb.com/PDF/actualitat/13-03/fraufiscal.pdf>
- ⁹³ Richard Murphy calculava que la xifra de frau fiscal a Europa és d'1 bilió d'euros (veure: <http://www.taxresearch.org.uk/Blog/2012/02/29/the-eu-tax-gap-new-evidence-shows-there-is-e1-trillion-of-lost-revenue-to-target-to-save-our-futures-from-despair/> ; o: http://www.socialistsanddemocrats.eu/sites/default/files/120229_richard_murphy_eu_tax_gap_en.pdf). En aquest informe, Richard Murphy usa dades de 2009, quan el PIB de la UE27 era 11, 752 bilions d'euros. Per tant, el frau

fiscal a Europa representava el 8,5% del PIB europeu. Segons els càlculs de Richard Murphy, el frau total per a Espanya era del 22,5% del PIB (no està molt lluny de l'estimació de "Gestha que és del 24,7% d'economia submergida). Així, Espanya hauria de reduir en un 38% el frau fiscal per arribar a la mitjana europea. Partint de les dades de cost en impostos que calcula Richard Murphy per a Espanya en 2009, això permetria recaptar 27.629 milions d'euros més. Si partim de les dades de Gestha: $90.000 \cdot 38\% = 34.200$ milions d'euros, dels quals 24.624 milions correspondrien a grans fortunes i grans empreses.

⁹⁴ Els Pressupostos Generals de l'Estat per 2014 preveuen 29.700 milions d'euros per a assistència a la desocupació.

⁹⁵ Ruiz, S. (2014), "La hora de la equidad. Una reforma fiscal equitativa y progresiva", Oxfam Intermón, març 2014.

⁹⁶ Veure exposició de motius RDL 5/2014: "En el contexto actual mantener la capacidad operativa de la Agencia Tributaria es indispensable. La grave disminución del personal adscrito a este organismo en los últimos años y la necesidad de allegar recursos para la lucha contra el fraude fiscal, con el fin incrementar los ingresos públicos y reducir el déficit, justifican en estos momentos la necesidad de dar un tratamiento excepcional y diferenciado a la Agencia Tributaria por lo que se refiere a la oferta de empleo público. No olvidemos que la AEAT colabora activamente al cumplimiento del principio de equilibrio presupuestario y sostenibilidad financiera recogido en el actual artículo 135 de la Constitución Española." https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2014-3650

⁹⁷ L'OCDE defineix l'economia submergida com aquelles activitats econòmiques que són productives, però que de forma deliberada s'amaguen a l'Administració para: evitar el pagament d'impostos, evitar el pagament de les cotitzacions a la Seguretat Social; evitar complir les normes laborals i d'un altre tipus ; i/o evitar alguns procediments administratius.

⁹⁸ Ureta, J. C., president de la Fundació d'Estudis Financers, presentació en els Fòrums de Debat de la Fundació, "La economía sumergida en España", Documento de Trabajo nº4, juliol 2013.

⁹⁹ *Ibid.* En base a dades de FUNCAS (2011), "Estimación del volumen de la economía sumergida en España", per María Arrazola, José Hevia, Ignacio Mauleón i Raúl Sánchez.

¹⁰⁰ Segons recull l'informe "La economía sumergida pasa factura. El avance del fraude en España durante la crisis", dirigit pel professor Jordi Sardà de la Universitat Rovira i Virgili. Dades de GESTHA, " El paro y la corrupción disparan la economía sumergida en 60.000 millones durante la crisis, según Gestha", GHESTA, Tècnics del Ministeri d'Hisenda. 29 de gener de 2014. <http://www.gestha.es/index.php?seccion=actualidad&num=321>

¹⁰¹ Segons recull l'informe "La economía sumergida pasa factura. El avance del fraude en España durante la crisis", dirigit pel profesor Jordi Sardà de la Universitat Rovira i Virgili. Dades de GESTHA, " El paro y la corrupción disparan la economía sumergida en 60.000 millones durante la crisis, según Gestha", GHESTA, Tècnics del Ministeri d'Hisenda. 29 de gener de 2014. <http://www.gestha.es/index.php?seccion=actualidad&num=321>

¹⁰² Dades de GESTHA citats per Pulido, Emilio (2014), citat per Braña *et al.* (2014). *Ibid.*

¹⁰³ Montero, D. (2012). *Ibid.*

¹⁰⁴ Cavero, T. (2012). *Ibid.*

¹⁰⁵ *Ibid.*

¹⁰⁶ Amb una empresa com aquesta, es pot obrir un compte corrent en paradisos fiscals com Luxemburg, Suïssa, Barbados o les Illes Caiman per tan sol 99 euros, en un sol dia. Per constituir una societat, n'hi ha prou amb un únic pagament de 199*eur a Suïssa o EUA, o 249 a Barbados o Illes Cayman. Sense necessitat ni de desplaçar-se i amb la màxima confidencialitat. Veure: http://www.offshore-bank-account.eu/?qclid=CjgKEAjwzIucBRDzIz9qMOB3TASJABBlwL1cMCFVTxVB0HxKB-qjEu-D6D0FtSsaY_N3tTK_VKfvD_BwE

¹⁰⁷ http://www.ief.es/documentos/recursos/publicaciones/revistas/cuadernos_formacion/11_2010/33_10.pdf

¹⁰⁸ Tax Justice Network (TJN), "The Price of Offshore Revisited", juliol 2012, http://taxjustice.nonprofitssoapbox.com/storage/documents/The_Price_of_Offshore_Revisited_-_22-07-2012.pdf

¹⁰⁹ Veure càlcul d'Oxfam: <http://www.oxfam.org/en/eu/pressroom/pressrelease/2013-05-22/tax-havens-private-billions-could-end-extreme-poverty-twice-over>

¹¹⁰ Zucman, G. (2013), 'La richesse cachée des nations. Enquête sur les paradis fiscaux'. Editions du Seuil. Novembre 2013

¹¹¹ OCDE, Plan de acción contra la erosión de las bases imponibles y el traslado de beneficios (BEPS, Base Erosion and Profit Shifting), <http://www.oecd.org/ctp/beps-reports.htm> ; per a més informació, consultar Ruiz (2014). *Ibid.*

¹¹² Observatori de RSC, "La Responsabilidad Social Corporativa en las memorias anuales de las empresas del IBEX 35. Análisis del Ejercicio 2010", Vuitena Edició. http://www.observatoriorsc.org/images/documentos/publicaciones/informes_estudios/ibex35_vf_2010.pdf

¹¹³ Segons estudi realitzat per la consultoria *Sustentia per Oxfam Intermón analitzant les memòries de sostenibilitat de les empreses de l'IBEX35 en 2011 i 2012.

¹¹⁴ El FMI ha dit que els paradisos fiscals són un perill per a la societat: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2011/06/Gonzalez.htm>

¹¹⁵ Espanya té una llista de paradisos fiscals definida mitjançant un real decret de 1998. Però els països poden sortir d'aquesta llista mitjançant la signatura de tractats d'intercanvi d'informació. Així, es va signar en 2011 u d'aquests tractats amb Panamà, probablement motivat per la pressió de les empreses espanyoles que van a executar les contractes d'ampliació del canal. Però ningú informa sobre quantes peticions d'informació es fan realment a altres

jurisdiccions ni quantes respostes s'aconsegueixen. A Espanya, la llista depèn del Ministeri d'Hisenda, de la Direcció general de Tributs.

http://www.agenciatributaria.es/static_files/AEAT/DIT/Contenidos_Publicos/CAT/AYUWEB/Biblioteca_Virtual/Manuales_practicos/Sociedades/Manual_Sociedades_2012.pdf

116

http://www.agenciatributaria.es/static_files/AEAT/DIT/Contenidos_Publicos/CAT/AYUWEB/Biblioteca_Virtual/Manuales_practicos/Sociedades/Manual_Sociedades_2012.pdf

117 No és fàcil accedir a la llista de paradisos fiscals segons l'Administració espanyola. S'inclou en el manual de Societats de cada any, i en uns altres com el de no residents. En el següent enllaç està l'últim de Societats 2012, veure pàgines 269 i 270:

http://www.agenciatributaria.es/AEAT.internet/Inicio_es_ES/La_Agencia_Tributaria/Campanas/Sociedades_e_Im_puesto_sobre_la_Renta_de_no_Residentes_2012/ INFORMACION/Normativa_y_manual/Normativa_y_manual.shtm

118 Les contribucions a la Seguretat Social suposen una part important de la contribució, però en la mesura en què es mantingui l'esquema de compensacions entre generacions, poden considerar-se una part del salari diferit.

119 Primer al juny de 2010 l'IVA va pujar del 16% al 18% el tipus general i del 6% al 8% el reduït. I l'1 de setembre 2012 va entrar en vigor la següent pujada de l'IVA, la qual cosa va suposar l'augment del 18 al 21% del tipus general, del 8% al 10% del tipus reduït per a transport, alimentació, productes sanitaris i hostaleria; el tipus súper-reduït es manté en el 4% per a premsa, menjar no elaborat i medicaments (però hi ha molts productes que ara han quedat fora del reduït, passant directament del 8% al 21%)

120 El gravamen de les rendes d'estalvi va pujar a 19% per a bases liquidables de fins a 6.000 euros i a 21% per a bases superiors.

121 La progressivitat de la pujada de l'IRPF ha estat l'única picada d'ullet a la societat, en augmentar el percentatge de retenció sobre les rendes del treball en set trams que van des d'un 0,75% d'augment per a rendes de fins a 17.707 euros anuals, fins a un 7% per a rendes superiors a 300.000 euros a l'any. Aquest augment se sumava als ràtios previs, per la qual cosa la retenció de l'IRPF a les rendes del treball ha quedat així després de l'increment:

-Fins els 17.707 euros la retenció és del 24,75%.

- Fins els 33.007 euros la retenció és del 30%.

- Fins els 53.407 euros la retenció és del 40%.

- Fins els 120.000 euros la retenció és del 47%.

- Fins els 175.000 euros la retenció és del 49%.

- Fins els 300.000 euros la retenció és del 51%.

-A partir dels 300.000 euros la retenció és del 52%. Aquest últim tram és nou, no existia abans.

122 Augments proporcionals de la retenció de l'impost sobre les rendes d'estalvi:

-Augment del 2% en la retenció dels beneficis de fins a 6.000 euros a l'any.

-Augment del 4% en la retenció dels beneficis de fins a 24.000 euros anuals.

-Augment del 6% en la retenció de beneficis de més de 24.000 euros anuals.

123 Braña *et al.* (2014). *Ibid.*

124 *Ibid.*

125 Dades obtingudes per Sustentia de l'Agència Tributària, per 2012. El total d'impostos recaptats en 2012 van ser 153.966 milions d'euros, dels quals 14.229 milions d'euros provenien de l'Impost de societats, i la resta, 139.737 milions d'euros, de l'IVA, els Impostos Especials i l'IRPF.

126 *Ibid.*

127 Onrubia, J. i Rodado, M. C. (2014), "Análisis de la Presión Fiscal por Niveles de Renta en España (2009-2001)", pròxima publicació per Oxfam Inermón, maig 2014

128 Braña *et al.* (2014). *Ibid.*

129 *Ibid.*

130 Sustentia (investigació per Oxfam Inermón sobre les empreses de l'Íbex 35) i Onrubia, Jorge i Rodado, María del Carmen (2014), "Análisis de la Presión Fiscal por Niveles de Renta en España (2009-2001)", pròxima publicació per Oxfam Inermón, maig 2014

131 Onrubia, J. (2014), *Ibid.*

132 Amb un nivell del 25,56% el 2010

133 En el cas de la imposició sobre el consum, segons indica Onrubia (2014), es produeix una inconsistència en estimar la imposició efectiva atès que la quotes satisfetes corresponen a la despesa realitzada en molts casos amb càrrec a estalvi i no a renda del període o amb transvasaments de renda de l'entorn familiar, entre llars diferents.

134 Onrubia, J. (2014), *Ibid.*

135 Això s'explica perquè: 1) en el primer decil, la despesa mitjana de les llars (EPF) és superior a la renda bruta (*ECV). Això és hagut de fonamentalment al fet que les llars consumeixen (així ho reflecteixen en l'EPF) però aquest consum no només es finança amb la seva renda (molt baixa) sinó amb endeutament, amb *desahorro i amb transferències de renda d'altres llars, generalment de l'entorn familiar però que resideixen en domicilis diferents (p.i. de pares a fills o fins i tot d'avis a pares o a néts, nebots, etc.). Això fa que la imposició sobre el

consum sigui percentualment molt elevada, encara que si ens fixem en termes d'imports en euros, aquests són òbviament baixos (més reduïts que els del segon decil); 2. A més, en el primer decil sol haver-hi problemes d'inframesura dels ingressos (generalment hi ha rendes "no formals" que no recull l'ECV, però que després sí que es consumeixen i es reflecteixen en l'ECV; i 3) En relació amb l'IRPF, hi ha rendes molt baixes sotmeses a retenció, que no solen presentar declaració. Això dificulta la imputació a les llars segons les rendes registrades en l'ECV. Aquesta acumulació de quotes d'IRPF fa que en termes proporcionals la contribució d'aquestes llars sigui relativament elevada, encara que en valor absolut, en euros, novament són quantitats bastant baixes.

¹³⁶ Onrubia, J. (2014), *Ibid.*

¹³⁷ Dades de GESTHA, "Un nuevo tramo en Sociedades recaudaría el doble que una alza del IVA", Ion Comunicació. GHESTA, Tècnics del Ministeri d'Hisenda, 23 de maig de 2012. <http://www.ioncomunicacion.es/noticia.php?id=%2012330>

¹³⁸ L'índex de Gini es mesura de 0 a 1 (o de 0 a 100), i atorga valor 0 a la igualtat absoluta, i valor 1 (o 100) a la desigualtat total. És a dir, a major Gini, major desigualtat, i viceversa.

¹³⁹ Els sistemes de Finlàndia, Dinamarca, Bèlgica i Àustria destaquen per reduir la desigualtat de rendes en més d'un 45%. El d'Espanya és equiparable al de països com Portugal, Grècia o Irlanda. Cantó, Olga (2013), 'Los efectos redistributivos de las políticas públicas de carácter monetario: un análisis de microsimulación con EUROMOD', pg. 198, 1er Informe sobre la Desigualdad en España 2013, Fundación Alternativas

¹⁴⁰ Si es té en compte que les pensions de jubilació són més un element de reassignació intertemporal de rendes individuals que de redistribució de rendes corrents, poden no incloure's com a element redistributiu en l'estimació de l'efecte igualador. Cantó, O. (2013), *Ibid.*

¹⁴¹ OCDE Stats, última consulta 15 d'abril de 2014, <http://stats.oecd.org/>

¹⁴² Braña *et al.* (2014). *Ibid.*

¹⁴³ Calderón, Arismendy. Justicia Fiscal: El Estado debe garantizar los derechos de la ciudadanía. Hoy, 20 May 2013. <http://www.hoy.com.do/el-pais/2013/5/20/481244/Justicia-FiscalElEstado-debe-garantizar-los-derechos-de-la-ciudadania>

¹⁴⁴ Enquesta encarregada per Oxfam a varis països, inclòs Espanya, el 2013

¹⁴⁵ CIS (2013), Centro de Investigaciones Sociológicas, Opinión Pública y Política Fiscal, Avance de Resultados, Estudio nº 2.994, Juliol 2013. Disponible aquí: http://datos.cis.es/pdf/Es2994mar_A.pdf

¹⁴⁶ IEF (2012), Instituto de Estudios Fiscales, sobre las opiniones y actitudes fiscales de los españoles en 2011, publicada el 2012.

¹⁴⁷ CIS (2013), Centro de Investigaciones Sociológicas, Opinión Pública y Política Fiscal, Avance de Resultados, Estudio nº 2.994, Juliol 2013. Disponible aquí: http://datos.cis.es/pdf/Es2994mar_A.pdf

¹⁴⁸ Enquesta encarregada per Oxfam a varis països, inclòs Espanya, el 2013

¹⁴⁹ *Ibid.*

¹⁵⁰ IEF (2013), "Opiniones y actitudes fiscales de los españoles en 2012", Instituto de Estudios Fiscales, doc nº21/2013; http://www.ief.es/documentos/recursos/publicaciones/documentos_trabajo/2013_21.pdf

¹⁵¹ *Ibid.*

¹⁵² IEF (2012), "Opiniones y actitudes fiscales de los españoles en 2011", Instituto de Estudios Fiscales, 2012.

¹⁵³ IEF (2013). *Ibid.*

¹⁵⁴ *Ibid.*

¹⁵⁵ <http://www.finanzas.com/xl-semanal/maquazine/20140518/dinamarca-mundo-feliz-7212.html>

¹⁵⁶ Braña *et al.* (2014). *Ibid.*

¹⁵⁷ Oliver Wendell Holmes, 1841-1935

¹⁵⁸ Piketty, T. (2014), Capital in the Twenty-First Century, Bleknap and Harvard, 2014.

© Oxfam Intermón, maig de 2014

Aquest document ha estat escrit per Teresa Cavero. Algunes dades extretes de la recerca “Análisis de la Presión Fiscal por Niveles de Renta en España (2009-2001)” encarregada per Oxfam Intermón al GEN (Governance and Economics Research Network) que dirigeix Santiago Lago (Universidad de Vigo), elaborada per Jorge Onrubia (Universidad Complutense de Madrid), en col·laboració amb María del Carmen Rodado (Universidad Rey Juan Carlos). Oxfam Intermón agraeix les revisions de Jorge Onrubia i de Carlos Cruzado (Director de GESTHA). L'autora agraeix la col·laboració de Miguel Alba, Jaime Atienza, Rosa María Cañete, Déborah Itriago, Susana Ruiz i María Villanueva, i els comentaris de Rodrigo Barahona, Nerea Basterra, Lorena Fernández, Marisa Kohan, Consuelo López-Zuriaga, Francesc Mateu i José María Vera en la seva elaboració. Forma parte d'una sèrie de documents dirigits a contribuir al debat públic sobre polítiques humanitàries i de desenvolupament.

Per més informació sobre els temes tractats en aquest document, si us plau posis en contacte amb msambade@oxfamintermon.org

Aquesta publicació està subjecta a copyright però el text pot ser utilitzat lliurement per a la incidència política i campanyes, així com en l'àmbit de l'educació i de la recerca, sempre que s'indiqui la font de forma completa. El titular del copyright sol·licita que qualsevol ús de la seva obra li sigui comunicat amb l'objecte d'avaluar el seu impacte. La reproducció del text en altres circumstàncies, o el seu ús en altres publicacions, així com en traduccions o adaptacions, podrà fer-se després d'haver obtingut permís i pot requerir el pagament d'una taxa. Ha de posar-se en contacte amb msambade@oxfamintermon.org.

La informació en aquesta publicació és correcta en el moment d'enviar-se a impremta.

OXFAM

Oxfam és una confederació internacional de 17 organitzacions que treballen juntes en 94 països, com a part d'un moviment global a favor del canvi, per construir un futur lliure de la injustícia que suposa la pobresa:

Oxfam Alemanya (www.oxfam.de)	Oxfam Amèrica (www.oxfamamerica.org)
Oxfam Austràlia (www.oxfam.org.au)	Oxfam-en-Bèlgica (www.oxfamsol.be)
Oxfam Canadà (www.oxfam.ca)	Oxfam França (www.oxfamfrance.org)
Oxfam GB (www.oxfam.org.uk)	Oxfam Hong Kong (www.oxfam.org.hk)
Oxfam Índia (www.oxfamindia.org)	Oxfam Intermón (www.oxfamintermon.org)
Oxfam Irlanda (www.oxfamireland.org)	Oxfam Itàlia (www.oxfamitalia.org)
Oxfam Japó (www.oxfam.jp)	Oxfam Mèxic (www.oxfammexico.org)
Oxfam Nova Zelanda (www.oxfam.org.nz)	Oxfam Novib (www.oxfamnovib.nl)
Oxfam Quebec (www.oxfam.qc.ca)	

Per més informació, escriure a qualsevol de les organitzacions o anar a www.oxfam.org
Email: advocacy@oxfaminternational.org

www.oxfamintermón.org

